

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

**Wat maakt een
gebeurtenis voorspel-
baar?**

**De spirituele impuls
van
Helena P. Blavatsky**

**Wie is een licht-
brenger?**

**Lichtbrengers in de
samenleving: Kevin
McArevey**

***De Grootinquisiteur*
Is de mens in staat
ethisch te leven?**

Hoe vind je je Werk?

**Over de Meesters van
Wijsheid en onze
innerlijke Meester**

Illustratie omslag:
Uri Dishy, 'human piramid'.

Inhoud Lucifer – de Lichtbrenger

45e jaargang | nummer 1 | februari 2023

Licht op ... 2 Wat maakt een gebeurtenis voorspelbaar?

Wat maakt een gebeurtenis voorspelbaar? Wetenschappers willen graag inzichten ontwikkelen die het optreden van aardbevingen, stormen en vulkaanuitbarstingen voorspelbaarder maken. Uit de Theosofia volgt dat er geen toeval bestaat: dat alles volgens de wet van oorzaak en gevolg verloopt. Dit zou ons aan het denken moeten zetten.

Herman C. Vermeulen

De spirituele impuls van Helena P. Blavatsky

p. 4

Om de bijzondere rol van Helena Petrovna Blavatsky als Boodschapper van de Oude Wijsheid te begrijpen, moeten we ons verdiepen in de baanbrekende, universele ideeën die zij bracht. Herman C. Vermeulen hield afgelopen september hierover een lezing; de redactie bewerkte zijn lezing tot dit artikel.

Herman C. Vermeulen

Wie is een lichtbrenger?

p. 14

Sinds enige tijd kent *Lucifer, de Lichtbrenger* een nieuwe rubriek: *Lichtbrengers in de samenleving*. Maar wie of wat is eigenlijk een lichtbrenger? Waaraan herkennen we ze? Komen ze in alle geledingen van de samenleving voor? En hoe herkennen we de Lichtbrenger in onszelf?

Barend Voorham

Lichtbrengers in de samenleving: Kevin McArey

p. 17

Hoe de Noord-Ierse schoolleider Kevin McArey met filosofie op zijn school werkt aan de vreedzame samenleving van de toekomst.

Erwin Bomas

De Grootinquisiteur Is de mens in staat ethisch te leven?

p. 20

De parabel *De Grootinquisiteur* van Dostojevski is nog steeds actueel. Ze geeft stof om na te denken over de diepere achtergrond van religie en ethiek.

Barend Voorham

Hoe vind je je Werk?

p. 25

Werk is een natuurlijk onderdeel van ons leven. Toch worstelen veel mensen hiermee. Wat is werk, waar werk je voor en hoe vind je werk dat bij je past?

Erwin Bomas

Uw Vragen 31

» Over de Meesters van Wijsheid en onze innerlijke Meester

Activiteiten Agenda 32

Licht op ...

Wat maakt een gebeurtenis voorspelbaar?

In de wereld vinden er dagelijks veel onverwachte gebeurtenissen plaats. De grote groep die we natuurrampen noemen, zijn daarvan de meest dramatische. Denk aan zware aardbevingen, tsunami's, aardverschuivingen, vloedgolven, overstromingen en noem maar op. Het is hun onvoorspelbaarheid, het plotselinge ervan, wat altijd een grote emotionele schok geeft. Mensen willen daarom graag de inzichten ontwikkelen die dergelijke gebeurtenissen voorspelbaar maken. Er wordt wereldwijd veel onderzoek gedaan om rampen te kunnen zien aankomen, waardoor je ze tijdig kunt aankondigen. Het lukt ons inderdaad om dit tot een bepaalde graad te doen. Maar er zijn ook vele rampen die we misschien wel hebben zien aankomen, maar waarvan de omvang vele malen groter is dan wat we verwachtten.

Oorzaak en gevolg zijn overal te herkennen

De Theosofia leert ons dat er geen toeval bestaat: dat alles volgens de wet van *karma*, de wet van oorzaak en gevolg, verloopt. Alles wat gebeurt heeft dus een oorzaak, en elke handeling heeft een gevolg. Dit zou ons aan het denken moeten zetten.

Laten we eerst eens binnen ons eigen ervaringsbereik kijken of de wetmatigheid van oorzaak en gevolg te herkennen is. Deze wet is de meest toegepaste wet in ons dagelijks leven. We doen maar heel weinig dingen zomaar, zonder een bepaald gevolg te verwachten. Geen boer zaait zonder de verwachting dat er na verloop van tijd geoogst kan worden. Denk aan de vele dingen die we dagelijks doen, zoals het bereiden van een maaltijd. Dat kunnen we, omdat we kennis hebben opgebouwd van de kookprocessen en de producten. Die kennis passen we toe om een voorspelbaar eindproduct te kunnen afleveren. Als we die processen en producten niet zo goed kennen, dan zijn de resultaten meestal niet indrukwekkend.

Durven we consequent te zijn?

Alleen: we zijn niet uiterst consequent. We gaan er soms van uit dat de wet van oorzaak en gevolg niet opgaat, oftewel, 'dat we ermee weg kunnen komen'.

Daar komt nog deze complicatie bij: onze handelingen kunnen bepaalde gevolgen uitstellen. Dat geeft ons vaak het idee dat we ermee weg zijn gekomen. En als uiteindelijk het gevolg zich aandient, dan brengen we het niet meer in verband met de in het verleden gelegde oorzaak.

Kennen we alle invloeden én hun samenhang?

Wat maakt situaties voorspelbaar? Dat is het kennen van de processen die dit soort situaties tot gevolg hebben.

Maar ons *beperkte begrip* van alle krachten, van alle belangrijke invloeden, is hier het struikelblok. Ons begrip wordt helemaal bepaald door de reikwijdte, de omvang van ons bewustzijn. We kunnen alleen maar die processen meenemen in onze voorspelling, die ons bewustzijn kan omvatten, waar we dus enige kennis van hebben opgebouwd.

Wat moeten we dan doen om met veel grotere zekerheid te kunnen voorspellen? Dat is meer kennis, meer inzicht opbouwen. En het belangrijkste daarbij is niet de voorspelbaarheid, maar het begrijpen van *de samenhang* van alle dingen. Dit kan door een veel beter beeld op te bouwen van welke invloeden en samenhangen er allemaal een rol spelen.

Alles leeft en is onderling afhankelijk

Om ons begrip te vergroten, moeten we onszelf de vraag stellen: wat is mijn wereldbeeld? Hoe zie ik de wereld? Wat is de samenhang van onze wereld met zijn omgeving: welke plaats neemt deze binnen ons zonnestelsel in? Welke invloeden wisselen we met de rest van ons zonnestelsel uit?

Maar ook moeten we ons afvragen of er wel of geen harmonie is binnen de aarde met al zijn bewoners. ‘Bewoners’ is een te zwak woord, want dat geeft je de smaak van een gebruiksrecht zonder een plichtsbesef ten opzichte van die aarde. Maar al die wezens die deel uitmaken van de aarde, *zijn een aspect* van de aarde, wij *zijn* die aarde voor een deel.

Uitgaand van de bovenstaande gedachte dat alles leeft, dat alles bewustzijn is, en dus bewustzijn heeft, is er continu een complex proces van actie en reactie gaande. Willen we een goed beeld opbouwen van de invloeden die een aardbeving, of welke natuurramp dan ook, bepalen, dan zullen we met een zo breed mogelijke blik al die invloeden in ogenschouw moeten nemen, en zeker niet iets op voorhand moeten uitsluiten, omdat het niet past in onze visie.

Alleen een veel breder wereldbeeld zal ons helpen

Een van de grootste invloeden op de aarde is wel de invloed van de zon. De zonne-uitbarstingen zenden soms zo’n grote hoeveelheid energie naar de aarde, dat de buitenste sferen van de aarde uitzetten, dat het noorder- en zuiderlicht zich heel sterk voordoen, en dat satellieten van hun plaats worden gedrukt. Het is zelfs mogelijk dat elektriciteitskabels gedurende enkele uren geen stroom meer kunnen doorvoeren. Dit zijn zeer krachtige invloeden die de moeite van het onderzoeken waard zijn.

Maar laten we vooral het effect niet vergeten van de vele conflicten op deze aarde, tussen mens en mens, en tussen groepen mensen, wat geen enkel wezen onbeïnvloed zal laten.

Als we dan weer teruggaan naar de natuurrampen: het zou bijzonder goed zijn als we deze konden voorspellen. Er is veel kennis opgebouwd van de fysieke aanleidingen van natuurrampen zoals aardbevingen, overstromingen, enzovoort. Maar alleen een veel breder wereldbeeld zal ons helpen om dieper inzicht te krijgen.

Passen we onze huidige kennis ook toe?

Buiten het feit dat we een beperkte kennis hebben, geldt ook dat we de kennis die we hebben, zeker nog niet volledig toepassen. We zien dan ook dat het effect van een natuurramp vaak vele malen versterkt wordt, omdat we onze kennis niet hebben benut. Waarom kan Japan, een land met wel 2000 bevingen per jaar, deze aardbevingen doorstaan zonder veel schade, en met weinig slachtoffers? Omdat daar, sinds de grote aardbevingsramp in 1995, zeer strenge bouwvoorschriften zijn opgelegd, en omdat men steeds blijft leren hoe het nog beter te doen.

Slachtoffers als gevolg van menselijke keuzen, noem ik ‘indirecte slachtoffers’. Dat zijn bijvoorbeeld de mensen van wie de huizen niet op de juiste wijze zijn gebouwd. Het volledig instorten van die huizen maakt altijd vele slachtoffers. Maar denk ook aan rivieren en dijken die niet goed onderhouden worden, of die niet berekend zijn op de extreme situaties die zich voor kunnen doen — iets wat we vaak wel weten, maar waarvoor we de benodigde investeringen niet willen doen. En denk ook aan de grote groepen mensen in de wereld die gedwongen worden buitendijks te leven, in waddegebieden of rivierdelta’s. Dit zijn allemaal voorbeelden van te voorkomen slachtoffers bij een ramp.

Je hoeft er niet lang over na te denken om tot de conclusie te komen, dat de aantallen indirecte slachtoffers weleens tientallen malen hoger kunnen zijn dan de aantallen directe slachtoffers. Aantallen die we met onze huidige kennis kunnen voorkomen.

Uitgebreide theosofische uitleg

In ons tijdschrift *Lucifer – de Lichtbrenger* heeft een uitgebreid artikel gestaan over aardbevingen en andere natuurrampen: J. Vermeulen, ‘De ziekten van mensheid en aarde. Hoe werkt groeps karma’. Zie *Lucifer*, jaargang 33, augustus/oktober 2011, nummer 4/5, p. 49-62 (in het Symposiumverslag ‘Karma: de sleutel om je levenslot in eigen hand te nemen’.) Dit artikel kan worden aangevraagd bij het redactiesecretariaat, mailadres lucifer.red@stichtingisis.org.

Herman C. Vermeulen

De spirituele impuls van Helena P. Blavatsky

Om de bijzondere rol van Helena Petrovna Blavatsky als Boodschapper van de Oude Wijsheid beter te begrijpen, moeten we ons verdiepen in de baanbrekende, universele ideeën die zij bracht, om de oude, vastgeroeste opvattingen in die tijd te vervangen. De Theosofia ondersteunt feitelijk één universele lering: de fundamentele eenheid en onlosmakelijke verbondenheid van het leven. Dát is de boodschap. Herman C. Vermeulen hield afgelopen september een lezing waarin hij de diepere betekenis schetste van het bijzondere leven en werk van H.P. Blavatsky. De redactie bewerkte zijn lezing tot dit artikel.

Het is vandaag 21 september, de internationale dag van de Vrede. Als er iets is waar H.P. Blavatsky en de Theosofie altijd veel aandacht aan hebben gegeven, is het wel aan thema's als vrede, racisme, slavernij, kinderhuwelijken, kinderarbeid en dergelijke. Dit jaar is er ook de uitgave van het speciale, 84 pagina's tellende Vredesnummer van *Lucifer* naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne.

The Theosophical Society Point Loma en The Theosophical Society Adyar kennen beide een uitgebreide vredestraditie. We zijn ook wat dat betreft al vele jaren actief. Als we uitgaan van Universele Broederschap is dat vanzelfsprekend.

Wie is Helena P. Blavatsky?

Het is niet eenvoudig om te beschrijven wie Helena P. Blavatsky

is. Een bewogen geschiedenis van haar leven en de ontzagwekkende hoeveelheid artikelen, brieven en boeken die ze produceert kunnen ons wel enig inzicht verschaffen, maar om werkelijk te begrijpen wat er plaatsvindt en *waarom*, wil ik de vraagstelling op drie verschillende niveaus benaderen: Blavatsky als mens, als Tulku en als spirituele transformator. Daarbij moet ook de waarde van haar literaire erfenis worden belicht.

Blavatsky wordt als Helena Petrovna von Hahn geboren in Ekaterinoslav (Dnipropetrovsk), een plaats ten zuidoosten van Kiev in de Oekraïne. Het is 31 juli 1831 volgens de oude-stijl-kalender die dan in Rusland gangbaar is; volgens onze huidige kalender is het 12 augustus 1831, om 02.17 uur in de vroege ochtend. Het exacte tijdstip wordt echter nooit

Kerngedachten

- » Blavatsky geeft een diepere presentatie van de Theosofia voor het Westen.
- » Zij definieert het ware occultisme als altruïsme, de grote verloochening van het ZELF.
- » Blavatsky is de poort naar de Loge van Wijsheid en Mededogen.
- » Zij komt als Boodschapper op een belangrijk cyclisch moment.

officieel vastgelegd. Met een astrologische reconstructie, gebaseerd op een aantal belangrijke gebeurtenissen uit haar leven, komt men later tot 12 augustus, 01.42 uur plaatselijke tijd.

Het is in Rusland en Europa een onrustige tijd, waarin de cholera veel slachtoffers maakt. De kleine Helena komt met een zwakke gezondheid ter wereld; de familie besluit dan ook haar snel te laten dopen, overeenkomstig het idee binnen de orthodoxe kerk dat het onheil zal brengen als een kind ongedoopt mocht komen te sterven. Tijdens de doopplechtigheid raakt een jong nichtje per ongeluk met een brandende kaars de kleding van de priester aan, waardoor de man en wat omstanders in brand komen te staan en wat brandwonden oplopen. Zo wordt deze doop een gedenkwaardig voorteken. Want als Blavatsky in haar leven één ding zal afbreken en bekritisieren, is het wel het instituut kerk.

Enkele feiten in vogelvlucht

Het leven van Helena P. Blavatsky kent veel belangrijke fasen en momenten. Een heel kort overzicht geeft al een indruk daarvan:

Tussen 1848 en 1875 reist Blavatsky maar liefst drie keer de wereld rond. Dat is in die tijd, met niet meer dan boten, treinen, koetsen en paarden, een inspannende en tijdrovende bezigheid. Al die reizen stellen haar in de gelegenheid om eerstehands ervaringen op te doen met alle verschillende culturen en tradities die er zijn op religieus en filosofisch gebied.

In 1851, op haar 20e verjaardag, heeft Blavatsky de zeer belangrijke eerste (uiterlijke) ontmoeting met Meester M. in Hyde Park in Londen. Meester Morya stelt haar daar die ene, allesbepalende vraag: ben je bereid om je leven in dienst te stellen van een belangrijk werk (het uitdragen van de Theosofie) en zo de mensheid te helpen?

Blavatsky's antwoord is: ja. Er volgen dan vele reizen, waaronder naar Egypte en Tibet, waar ze voor een training bij de Meesters bijna drie jaar in verschillende kloosters verblijft.

In 1875 wordt op 17 november in New York The Theosophical Society opgericht, met naast H.P. Blavatsky onder anderen W.Q. Judge en H.S. Olcott.

Na een ogenschijnlijk rustige start wordt in september 1877 *Isis Ontsluierd* gepubliceerd, wat een storm van belangstelling oplevert.

In 1888 volgt de uitgave van *De Geheime Leer*, het omvangrijke theosofische standaardwerk over het ontstaan van de kosmos en het ontstaan van de mens, waarmee

een tot dan toe verborgen, enorme hoeveelheid kennis hiervan aan het Westen wordt geopenbaard.

Ook in 1888 wordt, parallel aan The Theosophical Society maar er los van, een groep opgericht: de Esoterische School oftewel de E.S., ook wel bekend als de Esoterische Sectie. Op 8 mei 1891 overlijdt H.P. Blavatsky — zoals zij dat zelf noemde: “Ik ga terug naar huis.”

Theosofia voor het Westen

Haar verblijf in Tibet is voor Blavatsky een periode waarin zij in een rustige, spirituele omgeving, onder leiding van haar Leraren, veel kennis opdoet. Maar niet alleen dat; de training in Tibet draagt veel bij om haar spirituele vermogens te ontwikkelen. Daarmee zal ze later in het Westen de aandacht op de Theosofie richten door te laten zien dat de Natuur duidelijk een niet-materiële zijde heeft. De psychische vaardigheden bij de ‘verschijnselen’ die zij tweewebbrengt, vereisen een grote beheersing van de elementen om die zonder gevaar uit te voeren.

De Theosofie die Blavatsky met de stichting van The Theosophical Society – in opdracht van haar Leraren – naar het Westen brengt, is maar *een deel* van de *Theosofia*. Het woord Theosofia is een samentrekking van de Griekse woorden ‘Theos’ en ‘Sofia’, die ‘goddelijk’ en ‘wijsheid’ betekenen, oftewel ‘Wijsheid der Goden’ of ‘Goddelijke Wijsheid’. Wat we heden ten dage *Theosofie* noemen is wat we geacht worden te kunnen begrijpen met onze westerse denkpatronen. Blavatsky geeft zo een diepere presentatie van de Theosofia aan het Westen, en ook aan India, die deze nog niet eerder hebben gekregen.

De belangrijkste principiële gedachte die Blavatsky introduceert is: ‘alles leeft, alles is bewustzijn’. Een revolutionaire gedachte anno 1875, wanneer men in het Westen materie beschouwt als dode stof. Een scheikundige kan met atomen en moleculen nog wel wat reacties losmaken, maar daarmee houdt het verder op, is de overtuiging. Een andere gedachte die ze brengt is: ‘alle leven is één’. Broederschap is een feit in de Natuur. Mensen zijn spirituele, *gelijkwaardige* wezens — in essentie bewustzijn. Die gedachte is nu al voor veel mensen moeilijk te vatten, maar in de tijd van Blavatsky is het helemaal een uitdaging. De slavernij is dan zelfs nog niet overal afgeschaft en er heerst alom nog veel discriminatie en rassenongelijkheid. Zo is een Engelsman in India blij met zijn bedienden, maar kan hij zich niet voorstellen dat je met hen ook in eenzelfde theosofische studiegroep kan zitten.

Blavatsky geeft vooral veel diepere inzichten in religie en

filosofie, met heldere uitleg van de oorspronkelijke teksten van het Oude en Nieuwe Testament, van het Egyptisch Dodenboek en Griekse geschriften. Ze werkt daarvoor ook samen met de op dit gebied deskundige dr. Alexander Wilder.

Blavatsky laat zien dat niet het lichaam, maar het achterliggende bewustzijn de ware mens is — dáár moet dus de focus op liggen. Zij onderbouwt om te beginnen het gehele theosofische gedachtegoed in *De Geheime Leer* met drie Grondstellingen, in het kort samengevat als:

1. Oneindigheid of grenzenloosheid.
2. Cyclische beweging: het periodiek verschijnen en verdwijnen van Heelallen.
3. De fundamentele gelijkheid van elk wezen met het grenzenloze; de pelgrimstocht van belichamingen overeenkomstig de Cyclische en Karmische wet.⁽¹⁾

Om de mensen in die tijd te laten zien dat we meer zijn dan een lichaam, laat ze verschijnselen zien van niet-materiële aard. Verschijnselen die vooral in het Westen voor onmogelijk worden gehouden. Zo heeft ze een ring die ze altijd draagt, waarvan ze in één keer een duplicaat maakt en in haar hand houdt. Deze is niet van de originele te onderscheiden.

Verschillen in belangstellenden

Het optreden van Blavatsky levert vier typen van belangstellenden op. Er zijn de ‘verschijnselen-jagers’, er zijn mensen met algemene belangstelling, dan de professionele en semi-deskundigen – waaronder de Spiritualisten en de Spiritisten – en ten slotte de werkelijk geïnspireerde vernieuwers van de samenleving, die bereid zijn met Blavatsky aan het werk te gaan.

De verschijnselen-jagers vinden het bijzonder interessant hoe je – bijvoorbeeld – een duplicaat van een ring maakt, of hoe je bellen kunt laten klinken die je niet kunt zien. Blavatsky wordt uitgenodigd door allerlei vooraanstaande gezelschappen in de hoop dat ze een paar leuke verschijnselen zal laten zien: Blavatsky als goochelaar. Maar dit zijn mensen die haar werkwijze totaal niet begrijpen, namelijk dat de verschijnselen alleen zijn bedoeld ter onderbouwing van de leringen die zij brengt. Als je uitgaat van ‘alles leeft, alles is bewustzijn’, kan het eigen bewustzijn andere bewustzijnen aansturen. Zo kan de cohesiekracht van atomen worden beïnvloed, wat bijvoorbeeld met koolstofatomen in de lucht gebeurt bij de verschijning van brieven.⁽²⁾ Het verschijnsel van samentrekken van koolstofatomen zien we tegenwoordig ook in elke kopieermachine plaatsvinden. Het principe

is hetzelfde, maar dan door elektromagnetisch opgewekte krachten in plaats van menselijke energie. Maar voor deze mensen zijn alleen de verschijnselen interessant, niet de vraag naar de achterliggende verklaringen.

Onder de algemeen belangstellenden zijn veel mensen die weinig of niets begrijpen van de vermogens van Blavatsky, zoals bijvoorbeeld het citeren uit boeken die in bibliotheken op een heel andere plaats in de wereld staan. Maar het contact met haar brengt hen wel tot de overtuiging dat de Theosofie de beperktheid aantoont van wat religie, filosofie en wetenschap in die tijd over het leven te zeggen hebben. Deze mensen zoeken naar meer begrip en stellen dan ook vragen over hoe die verschijnselen tot stand kunnen komen.

Spiritualisten en Spiritisten

De aangetoonde beperktheid van de gevestigde denkbeelden over het leven roept ook veel weerstand op. Zo zijn er onder de professionele en semi-deskundigen met een religieuze, filosofische of wetenschappelijke achtergrond wel mensen die bereid zijn om hun meningen te herzien, maar een groot deel raakt gefrustreerd door het feit dat Blavatsky hun vermeende deskundigheid aan de kaak stelt.

Zo zijn er de Spiritualisten: wetenschappers en semi-wetenschappers, die zich tot taak stellen onderzoek te doen naar niet-materiële verschijnselen. Zij gaan niet uit van bewustzijn of reïncarnatie. William Crookes is een van hen die *wel* meer openstaat voor het bewustzijnsprincipe en dan ook zonder veel vooroordelen te werk gaat. Hij toont aan dat elektriciteit nog vele andere mogelijkheden heeft en is later de ontdekker van de radiometer en de zogenaamde crookes-buizen. Hij zal ook lid worden van The Theosophical Society. Zijn onderzoek naar elektrische ontladingen in vacuümbuizen waarbij lichtverschijnselen ontstaan, doet hij geïnspireerd door zijn contacten met Blavatsky. Hij is rijk en kan daarom zelfstandig wetenschappelijk werk verrichten in zijn eigen laboratorium. Als gerespecteerd wetenschapper en *Fellow of the Royal Society* onderzoekt hij op verzoek van deze Society in Schotland een verschijnsel van levitatie: iemand kan voorwerpen laten zweven zonder deze fysiek aan te raken. Als Crookes in zijn rapport schrijft: “Mijne heren, ik denk dat we toch tot de conclusie moeten komen dat er krachten zijn die we nog niet kennen”, wordt hij geroyeerd.⁽³⁾

Dan zijn er de Spiritisten. Zij houden zich bezig met seances en zijn geobsedeerd door het communiceren met

geesten. Dat is ook min of meer het geval bij de Shakers, oftewel de schuddende Quakers. Tijdens hun erediensten kunnen zij behoorlijk in extase raken. Er zijn Quakers die boodschappen overbrengen die zij toekennen aan hogere bewustzijnen en ook wel aan inspraak van God.

Als Blavatsky van haar Meester opdracht krijgt om deze Spiritisten en Shakers uit te leggen wat er wat dit betreft werkelijk gebeurt op de bewustzijnsgebieden, geeft zij daar uiteraard gehoor aan. Maar zij zegt ook dat zij vanaf dat moment echte vijanden zal krijgen. Haar verklaring dat je niet met dode mensen praat, maar hooguit met hun lagere delen zoals het begeertelichaam, het kâma-deel, op het astrale gebied – een droesem die ook zal ontbinden – valt heel slecht bij hen. Met name de Spiritisten zijn daarna dan ook bezig om aan te tonen dat wat Blavatsky vertelt *fake* is, onzin en fraude. Dit leidt direct en ook later tot grote drama's.

Werken met geïnspireerde vernieuwers

Gelukkig is er ook een groep werkelijk geïnspireerde vernieuwers van de samenleving die Blavatsky om zich heen weet te verzamelen. Zij zorgen voor vele maatschappelijke veranderingen en zijn ook betrokken bij het tot stand komen van The Theosophical Society in 1875. Deze medewerkers helpen bijvoorbeeld mee aan de uitgave van *Isis Ontsluierd*, Blavatsky's eerste grote werk uit 1877. Dat is een enorme klus: zij schrijft alles met de hand, de teksten van het omvangrijke werk moeten worden geordend en de proeven moeten worden gelezen en gecorrigeerd. De eerste oplage van duizend exemplaren is binnen tien dagen uitverkocht en het werk is tot op de dag van vandaag verkrijgbaar.⁽⁴⁾

Met de publicatie van *Isis Ontsluierd* komt de discussie los over de inhoud. Wat staat erin — en ook: wat staat er nu juist niet in? Zo is er de fameuze uitspraak dat reïncarnatie van de astrale monade niet mogelijk is, of enkel bij hoge uitzondering, en niet in lijn is met de natuur.⁽⁵⁾ Dat veroorzaakt veel commotie, want dat impliceert dat er geen sprake is van reïncarnatie. Maar de astrale monade is de laagste en dat is niet het deel dat reïncarneert; dat is het Zelf — met een hoofdletter geschreven. Het Zelf is blijvend en bindt zich in cyclische bewegingen aan de manifestatie.

Zulke diepere betekenissen uitleggen in diverse publicaties brengt weer veel werk met zich mee en zo bruist het van de activiteiten. Blavatsky schrijft in die tijd bijvoorbeeld ook artikelen voor opheffing van de slavernij, voor vrouwenemancipatie, tegen het kinderhuwelijk en

weduwe-verbrandingen in India, voor opheffing van apartheid, verweer tegen kolonisatie en voor het zelfstandig worden van India. Voor dat laatste hebben de Theosofen veel werk gedaan; na Blavatsky speelt onder anderen Annie Besant daarin een grote rol.

Zo wordt begonnen met het verspreiden van kennis van de Theosofia en worden er ook veel initiatieven ontplooid op maatschappelijk niveau. De reacties in de maatschappij zijn verdeeld: enerzijds is er enthousiasme bij mensen die dan ook uitkijken naar meer publicaties van Blavatsky, anderzijds is er, vooral vanuit kerkelijke en wetenschappelijke richtingen, veel weerstand van mensen die het volstrekt niet met haar eens zijn. Het is dan ook een zware tijd voor de klassieke fysica, die eind 19e, begin 20e eeuw de oude denkbeelden verder onderuitgehaald ziet worden, met bijvoorbeeld Henri Becquerel die in 1896 vaststelt dat er stralende materie bestaat. Daarna kantelt het beeld verder dankzij natuurkundigen als Max Planck (1900: kwantumtheorie) en Albert Einstein (1905, 1915: speciale en algemene relativiteitstheorie). Einstein heeft volgens een nicht van hem altijd een exemplaar van *De Geheime Leer* op zijn bureau liggen.

Blavatsky ondervindt dus veel weerstand, maar zoals de Meester ook zegt — dit zeg ik even in mijn eigen woorden: *Er zijn weinig boodschappers geweest die met open armen zijn ontvangen. Zelfs de Buddha niet.*

H.P. Blavatsky als Tulku

De meeste verdachtmakingen richting Helena P. Blavatsky ontstaan doordat mensen weinig begrijpen van wat zij brengt aan theosofische leringen en volstrekt niets begrijpen van de 'verschijnselen' die haar uitleg over de niet-materiële werelden onderbouwen. Hoe werken die 'trucs', wat ligt daarachter, wat zijn dat voor krachten die wij niet kennen? Om iets van Blavatsky en haar werk te begrijpen zullen we een stukje van de leringen die zij brengt, moeten doorgronden. En dit begint bij het begrip Tulku: H.P. Blavatsky als Tulku.

In de literatuur van Blavatsky zien we dat zij soms niet ondertekent met Blavatsky of H.P. Blavatsky of Helena Petrovna Blavatsky, maar met de afkorting H.P.B. Dit is haar Tulku-naam. Dit betekent dat als zij deze naam gebruikt, zij in een andere toestand verkeert, en niet de persoon Blavatsky is maar een wezen, een Meester, die haar overschaduwet en zo door haar werkt.

Het begrip Tulku – de Hindu-terminologie spreekt van *Āveśa* – kennen we in de westerse wereld hoofdzakelijk uit de Tibetaanse buddhistische traditie. In het Tibetaanse

Mahāyāna-Buddhisme wordt de term Tulku gebruikt bij de opeenvolging van grote, belangrijke Lama's zoals de Dalai Lama en de Panchen Lama. Omdat op een gegeven moment mensen zich onterecht die status toe-eigenen terwijl ze niet van het bijbehorende spirituele niveau zijn, schrapt de Dalai Lama de term Tulku echter uit het Tibetaanse Buddhisme. Maar het principe komt in de praktijk meer voor en kan wel degelijk functioneren.

Bijzondere samenwerking

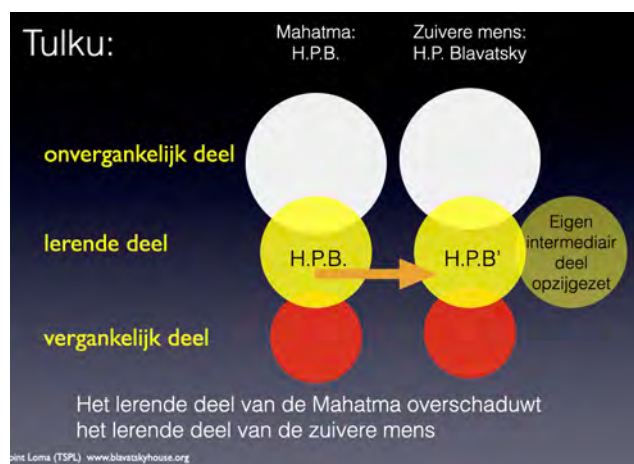
De Theosofia leert dat de mens, net als elk wezen, een hiërarchische samenwerking is van verschillende kwaliteiten van bewustzijn. De kerngedachte bij het begrip Tulku is dat bepaalde bewustzijnsaspecten van een menselijk wezen kunnen samenwerken met de kwaliteiten van bewustzijn van een hoger wezen. Om te zien hoe dit werkt kijken we eerst naar de samengesteldheid van de mens. Op onderstaande linker afbeelding zien we een menselijk wezen voorgesteld als drie verticaal geplaatste cirkels, drie brandpunten die nauw met elkaar samenwerken. Elk brandpunt is een monade, een centrum van bewustzijn. Links staan de namen van die brandpunten. Het hoogste brandpunt is het onvergankelijke deel, onze innerlijke kern, wat we de spirituele ātmische monade noemen. Het middelste brandpunt is het lerende deel, ook wel het intermediaire deel genoemd. Dit zich ontwikkelende deel is wat we Manas noemen, oftewel de *denker*. Het lagere brandpunt is het vergankelijke deel, dat de *energieën* bevat die we gebruiken om alles tot uitdrukking te brengen op het uiterlijke gebied (Kāma en Prāna), en ook het lichamelijke, ons voertuig.

In de afbeelding rechts zien we twee keer een driedeling naast elkaar. Dit stellen twee wezens voor. De eerste driedeling hier is van een Mahātma, een vergevorderd wezen, genaamd H.P.B. De tweede driedeling is van een

zuiver mens zoals H.P. Blavatsky. We zien hier hoe het lerende deel van de Mahātma het lerende deel van de mens Blavatsky overschaduwet. Met andere woorden: het intermediaire deel van H.P. Blavatsky 'maakt plaats' ten behoeve van het intermediaire deel van de Meester. Zo werken twee verschillende bewustzijnen, twee wezens van verschillende kwaliteit, met elkaar samen. Het hogere wezen, de Mahātma, overschaduwet het lagere wezen.

Deze vorm van samenwerking leerde Blavatsky tijdens haar training in Tibet. Op het moment dat ze wordt overschaduwed door H.P.B. is Blavatsky het uiterlijk instrument om de inspiratie en de inzichten die ze krijgt, tot uitdrukking te brengen, op te schrijven of te vertellen. En zo werkt het met de teksten die ze doorkrijgt voor haar literaire taken, zoals *Isis Ontsluierd*, *De Geheime Leer*, enzovoort. Naast de Mahātma H.P.B. maken ook Meester Koot Hoomi, Meester Morya en nog andere Meesters met dezelfde techniek gebruik van haar.

Deze vorm van samenwerking tussen verschillende kwaliteiten van bewustzijn kunnen we alleen begrijpen als we ons een beeld kunnen vormen van de samengesteldheid van de mens en de karakteristieken van die afzonderlijke delen. Dit is niet te verklaren of te begrijpen op basis van het materialistisch denken. Ook de vele belangstellenden om haar heen konden dit niet vatten, en dit onbegrip werd de grootste bron voor de verdachtmakingen aan het adres van Blavatsky. Zo ziet een bezoeker haar eens intensief schrijven aan haar bureau, zonder te begrijpen dat ze op dat moment verbinding heeft met de bron waar die kennis vandaan kwam. Directe medewerkers weten daar wel van en schrijven in hun observaties dat zij de uiterlijke Blavatsky aanwezig zien, maar ook weten dat daar iemand anders aan het werk is.

Consequenties

Dat deze vorm van samenwerking belangrijke ethische en morele consequenties heeft, moge duidelijk zijn. Blavatsky moet volledig vertrouwen op degenen die haar intermediair overschaduwen voor het doel waarvoor zij zichzelf beschikbaar heeft gesteld. En voor dat doel spant ze zich in, tot aan haar laatste ademtocht in 1891. Al die jaren arbeid voor de mensheid gaan gepaard met veel inspanningen en eisen veel energie van haar. Bij tijd en wijle wordt ze dan ook ziek. De verdachtmakingen en beschuldigingen van allerlei aard vormen ook een grote mentale belasting voor haar.

In Blavatsky's schitterende ethische boekwerk *De Stem van de Stilte* vinden we een bijzondere, haar typerende aanwijzing van haar samenwerking met andere ver ontwikkelde bewustzijnen. In haar eigen exemplaar schrijft ze de opdracht: "H.P.B. aan H.P. Blavatsky zonder vriendelijke groeten." Daarmee geeft ze aan dat dit zeldzaam poëtische boekje regelrecht bij een van de Meesters vandaan komt.

De werkwijze van Tulku's en Avatāra's beschrijft Blavatsky ook in haar artikel over het leven van de Buddha.⁽⁶⁾ Dr. G. de Purucker, de vierde Leider van The Theosophical Society Point Loma, legt dat principe ook heel gestructureerd uit in de *Esoteric Teachings*, deel 10.⁽⁷⁾

Zo werkt Blavatsky niet alleen samen met trouwe Theosofen, maar ook met Meesters, leden van de Loge van Wijsheid en Mededogen – een begrip waar ik straks nog op terugkom – en hun leerlingen. Zij belichaamt daarom wat we een *centraal ontvangstation* zouden kunnen noemen van kennis en instructie die voor het verspreiden van de Theosofia in die periode van vitaal belang is. Een zeer belangrijke gedachte in het licht van wat er in die tijd aan theosofische impulsen voor de langere termijn wordt gegeven.

Het Tulku-principe zien we heden ten dage nog steeds. Ik noem dat 'lichte vormen' van Tulku — de beïnvloeding van het denken van iemand anders. Ik moet jammer genoeg zeggen dat de voorbeelden daarvan in onze samenleving allemaal negatief zijn: er wordt bewust of onbewust veel misbruik gemaakt van dit principe. Krachtige denkers overschaduwen anderen soms zodanig in hun denken, zonder hun toestemming, dat deze in feite niet meer tot zelfstandig denken in staat zijn. Zij verliezen dan – wellicht tijdelijk – het vermogen en de prikkel om bewust en kritisch naar hun eigen gedachten te kijken. Tijdens ons symposium *Onafhankelijk zoeken naar waarheid*, dat we in september 2022 hielden, hebben

we aan het bewust zelfstandig denken uitgebreid aandacht besteed.⁽⁸⁾

Omgaan met occultisme

Naast een diepere presentatie van de *Theosofia* is het ook een doelstelling van H.P. Blavatsky om, zoals zij zelf zegt, het occultisme te stimuleren. Nu betekent occultisme niets anders dan 'de wetenschap van de verborgen dingen', maar Blavatsky geeft daar duidelijk een veel diepere betekenis aan. Het kennen van die verborgen dingen is niet risicovrij, aan elk bezit van kennis is een morele en ethische verantwoordelijkheid verbonden. "Occultisme is in de regel een gevaarlijk, tweesnijdend wapen voor iemand die niet bereid is er zijn hele leven aan te wijden."

⁽⁹⁾ Zij wil hiermee zeggen dat een beetje omgaan met occulte krachten niet werkt. Óf je ervaart volledig de discipline die daarbij hoort zodat je ook bescherming geniet, óf je houdt je er niet mee bezig. Een beetje je ermee bezighouden is niet verstandig.

Elders definieert ze het ware occultisme als altruïsme, de grote verloochening van het ZELF, vanuit het principe dat het Goddelijke verborgen is: *transcendent, maar toch immanent*. We zien het niet maar het is er wel, in elk levend wezen aanwezig en op de achtergrond functionerend. En op de vraag hoe het occultisme zich verhoudt tot het spiritualisme, stelt zij al heel vroeg vast dat dit zoiets is als oneindigheid ten opzichte van eindigheid — oftewel die verhouding is totaal niet te overzien.⁽¹⁰⁾

1888

Met de oprichting van de Esoterische School en de publicatie van *De Geheime Leer* wordt 1888 een essentieel jaar voor H.P. Blavatsky en The Theosophical Society. Al vrij kort na de publicatie van *Isis Ontsluierd* in 1877 begint Blavatsky het idee uit te werken voor een verder ontwikkelde en vollediger uiteenzetting van de kosmische en menselijke evolutie. Dit resulteert een aantal jaren later (1885) in het Würzburg-document, genoemd naar de plaats waar Blavatsky dan verblijft. Deze aanzet tot *De Geheime Leer* van meer dan driehonderd bladzijden krijgt echter niet de goedkeuring van de Meesters en Blavatsky moet praktisch opnieuw beginnen. Uiteindelijk wordt in 1888 *De Geheime Leer* gepubliceerd (deel I: Het ontstaan van de kosmos en deel II: Het ontstaan van de mens). Deze twee delen van *De Geheime Leer* vormen met in totaal zo'n 1500 bladzijden (originele Engelse versie) een gigantische bron aan informatie.

De publicatie is geen eenvoudig proces. De kosten van

de proefdrukken, met veel correcties daarop, zijn aanzienlijk. En nadat medewerkers zoals de neven Bertram en Archibald Keightley de proefdrukken hebben gelezen, doen ze Blavatsky de suggestie aan de hand om een intro te schrijven. Wat kan de lezer verwachten en hoe is dit werk, met de kerngedachten helder voor ogen, het best te bestuderen? Dit wordt de Proloog, die vóór de eerste Afdeling in het boek komt. Het is de lezer zeker aan te raden deze Proloog als eerste te bestuderen, alsmede de korte samenvatting over de kern van *De Geheime Leer* die Blavatsky geeft aan het einde van deze eerste Afdeling. De oprichting van de Esoterische School betekent dat jaar een tweede mijlpaal voor The Theosophical Society. Blavatsky maakt de oprichting bekend in het dan net één jaar oude tijdschrift *Lucifer* met de oproep aan belangstellenden om zich te melden. Ook publiceert zij de Geloofte met de ethische regels waar proefleerlingen van de Esoterische School zich dan mee zullen verbinden.⁽¹¹⁾ Waarom deze organisatie parallel aan The Theosophical Society? Blavatsky ziet dat een aantal leden van de organisatie het toch moeilijk heeft met alle laster en verdachtmakingen rond haar persoon. En zij ziet daarbij de noodzaak om het werk van The Theosophical Society veilig te stellen voor de toekomst, met een kleine groep mensen die elkaar altijd zullen steunen en de organisatie in moeilijke tijden overeind kunnen houden. Als lid van de Esoterische School krijgen de leerlingen in dit hechte verband bovendien de gelegenheid om zich esoterische leringen eigen te maken en zo een kern te vormen die deze kennis op de juiste wijze aan de mensheid kan doorgeven. Zij moeten zichzelf als student ook de fundamentele vraag stellen: ‘waar wil ik op gericht zijn?’

Als we nog even kijken naar onze driedeling met het onvergankelijke, het lerende en het vergankelijke deel, dan zien we hoe wij als mens vanuit het lerende deel de

keus hebben tussen het onvergankelijke: de spirituele, duurzame essentie in ons, of de verbinding met de vergankelijke, beperkte uiterlijke wereld. In de Esoterische School staat de leerling nadrukkelijk voor die keuze, in het groeiende besef van de karmische verantwoordelijkheden die alle kennis met zich meebrengt.

Helena P. Blavatsky als spirituele transformator

Niet alleen is Blavatsky zoals gezegd een centraal ontvangstation van kennis en instructie, zij is meer dan dat. Zij vervult voortdurend de functie van *spirituele transformator*. Dit is een heel treffende omschrijving van wat zij als ontvanger doet met die theosofische kennis en instructie: zodanig *doorgeven* dat geïnteresseerden op hun niveau het weer kunnen oppakken. De spirituele transformator kan, net als een gewone transformator, iets van een hoger naar een lager niveau brengen. Het werkt echter alleen als de zender en de ontvanger een min of meer overeenkomstige karakteristiek hebben ontwikkeld, waardoor de ontvanger in resonantie kan komen met de uitzender en de boodschap kan begrijpen.

Nu kan wijsheid wel getransformeerd worden, maar als zij haar essentie verliest degenerereert ze en houdt op wijsheid te zijn. Dus om de wijsheid recht te doen moeten teksten en voorbeelden eenvoudig genoeg zijn om door iedereen te kunnen worden opgepakt, maar ze mogen niet vervlakken en degenereren. En zo heeft Blavatsky als spirituele transformator de opdracht om een hogere spirituele invloed zuiver te vertalen naar een niveau dat de mensheid van toen en nu kan begrijpen. Zij is de poort naar de Loge van Wijsheid en Mededogen, die de mensheid al miljoenen jaren dient.

Loge van Wijsheid en Mededogen

De organisatie die wij kennen onder de term Loge van Wijsheid en Mededogen bestaat uit vele menselijke en verder gevorderde wezens die met elkaar samenwerken om de kennis van de Theosofia, die Goddelijke Wijsheid, op een zodanige manier te verspreiden dat de mensheid haar lessen kan leren zonder eerst in allerlei karmisch pijnlijke situaties terecht te komen om zich dan te realiseren dat deze vermeden hadden kunnen worden. Het is ook de oudste Broederschap die de mensheid kent. We praten over een periode van minstens achttien miljoen jaar. Zij begeleidt ons bij de ontwikkeling van ons denkvermogen vanaf het prilste stadium daarvan. De Loge van Wijsheid en Mededogen staat ook aan de

basis van de Mysteryscholen. Instituten waar mensen die zich geschikt hebben gemaakt om een versnelde ontwikkeling van hun bewustzijn door te maken, de juiste kennis en training daarvoor kunnen ontvangen, geleid door gevorderde wezens die uit mededogen de mensheid willen helpen. We kennen de voorbeelden van zulke Mysteryscholen nog uit Egypte en Griekenland, maar ook uit andere delen van de wereld.

Blavatsky staat als spirituele transformator in direct en openlijk contact met leden van de Loge van Wijsheid en Mededogen. Dat is algemeen bekend sinds de oprichting van The Theosophical Society: men weet dat zij contact heeft met haar Meesters.

Nu is dat *openlijke* contact een grote zeldzaamheid; in het licht van de achttien miljoen jaar dat de Loge actief is, moeten we dan ook concluderen dat het optreden van Blavatsky als intermediaire natuur voor de Loge van Wijsheid en Mededogen niet *zomaar* een verschijnsel is. Nee, Blavatsky komt als Boodschapper en Leraar op een gepland en belangrijk cyclisch moment. Zo is er de kosmische cyclus van 2160 jaar, waarin de voorgaande Boodschapper Jezus de Nazarener is. Maar er zijn vele grote cycli; Blavatsky past ook in een grotere cyclus van tien- of dertienduizend jaar.⁽¹²⁾

Eén essentiële boodschap

De geschiedenis van de mensheid kent een lange reeks van Leraren, waarbij opvalt dat hun optreden over de werelddelen is verspreid. In de zesde eeuw voor onze jaartelling zien we in China bijvoorbeeld Lao-tse en Confucius, in Griekenland Plato, Parmenides en Empedocles, in Iran Zarathustra en in India Mahavira en Gautama de Buddha. Zij brengen allen – en dit is essentieel – *dezelfde* boodschap, de boodschap die Blavatsky ook vanaf 1875 brengt. Elke tijdsperiode heeft zo haar Leraar. Blavatsky publiceert in het Engels en haar taalgebruik, haar woordkeus en symboliek worden geacht te worden begrepen door de mensen van haar tijd. Leraren als Plato en Confucius doen hetzelfde in *hun* taal, *hun* tijd en *hun* cultuur. Het is dus belangrijk dat de essentie van de boodschap die al deze Leraren brengen, hetzelfde *is* en *blijft*.

Dat is de uitdaging waar Blavatsky voor staat, en waar ook wij mee te maken hebben. Met vertaling op vertaling uit verschillende culturen is er niet altijd sprake van een zuivere overdracht en gaat er veel kennis verloren. Ondanks het feit dat er toch nog veel kennis is terug te vinden in de oude geschriften na opeenvolgende verta-

lingen, moeten we vaststellen dat de erfenis van Boodschappers als Jezus de Nazarener en Lao-tse met de eeuwen is gedegenereerd. Sommige mensen maken er voor persoonlijke doelen gebruik van en manipuleren hun medemensen ermee. Blavatsky komt daarom niet alleen als Boodschapper om de universele Wijsheid der Goden in de (westerse) taal van die tijd te verwoorden, maar ook om die weer in alle zuiverheid beschikbaar te maken.

De Geheime Leer

H.P. Blavatsky publiceert een grote hoeveelheid kennis: haar literaire erfenis is enorm. *De Geheime Leer*, haar magnum opus, komt in twee delen uit. De ondertitel luidt: De synthese van wetenschap, religie en filosofie. Deel I behandelt de Cosmogenezis, oftewel ‘Het ontstaan van de Kosmos’, deel II de Antropogenezis, oftewel ‘Het ontstaan van de Mens’.

In haar voorwoord schrijft Blavatsky dat deze delen niet het volledige werkplan verwezenlijken. Als de delen gunstig worden ontvangen, zal de rest volgen: “Het derde deel is geheel gereed, het vierde bijna.” Deze delen moeten gaan over mystiek en ethiek. Deel III en deel IV worden echter niet gepubliceerd — hetgeen leidt tot vele speculaties na haar overlijden in 1891.

Boris de Zirkoff, de samensteller van de *H.P. Blavatsky Collected Writings*, publiceert in deel XIV het materiaal wat na de dood van Blavatsky op haar bureau wordt aangetroffen. Dat bevat echter niet de inhoud van de delen III en IV, mogelijk wel enkele artikelen.

De inhoud van *De Geheime Leer* levert ook bij trouwe medewerkers veel vragen op. In 1889 zijn er daarom studieavonden voor hen in het Londense huis waar Blavatsky verblijft. Op die bijeenkomsten beantwoordt zij veel van die vragen; een verslag van de gesprekken resulteert in 2010 in de publicatie van *The Secret Doctrine Commentaries*.⁽¹³⁾

Toch moet ook Blavatsky soms naar de juiste bewoordingen zoeken, zo zegt ze zelf in *De Geheime Leer*. Op diverse bladzijden excuseert zij zich dat ze met een aantal woorden iets moet omschrijven waar westerse talen geen termen voor hebben. Ze grijpt dan terug naar voorgaande ‘incarnaties’ van de Theosofia, zoals het Oude Testament, het Egyptisch Dodenboek, delen van de Hindu-literatuur, Lao-tse, enzovoort. Bij elkaar zijn de leringen die vanaf 1875 voor de mensheid beschikbaar komen, goed voor de komende periode van zo’n tien-duizend jaar. Dat zijn dus wel een aantal incarnaties. Staat de Theosofie daarom nu stil? Nee, zeker niet.

Het lint om de bos bloemen

Blavatsky is het levende voorbeeld van iemand die haar leven volledig opoffert uit mededogen voor haar medemens. Het werk is een zware fysieke belasting voor haar, maar de weerstand tegen haar optreden weegt ook zwaar. Toch glimlacht ze om laster “met zwijgende minachting”. Zij weet ernstige beschuldigingen juist te gebruiken om te laten zien wat haar positie is. Als zij verwijten krijgt dat ze dingen zelf verzint, is altijd haar eerste reactie: ‘Dat is een te groot compliment, ik zou dat absoluut niet gekund hebben, ik ben niets meer dan het lint om de bos bloemen heen.’ Haar voorwoord van *De Geheime Leer* begint met: “De auteur van dit boek – of liever zij die het heeft opgeschreven – ...” In deze functie van vertolker neemt zij de volledige verantwoordelijkheid voor haar werk, waarmee ze wil zeggen: ik heb zo goed mogelijk geprobeerd om wat mij is aangereikt, begrijpelijk te maken voor deze wereld op dit moment.

Een ontzagwekkende impuls

Ik heb bijzonder veel waardering voor de enorme inspanning die H.P. Blavatsky als Boodschapper verricht. De karmische verantwoordelijkheden die zij op zich neemt, zijn zeer talrijk. Het is ook een eer voor haar om als Boodschapper te gaan werken: de Meesters zoeken meer dan honderd jaar naar iemand die geschikt is om met deze taak als vertegenwoordiger van de Loge van Wijsheid en Mededogen op te treden. En nooit wordt de Theosofia zo uitgebreid en gedetailleerd verwoord als in de publicaties van Blavatsky. Kennis die vele eeuwen geheim is gehouden, misschien wel miljoenen jaren, is nu beschikbaar. De spirituele impuls van H.P. Blavatsky is ontzagwekkend.

We kunnen ons afvragen: is de mensheid anno 1875 zo ver ontwikkeld dat men hieraan toe is? Of verkeert die mensheid dan in een zo’n kritische situatie dat de impuls noodzakelijk is? Zit de beveiliging, de bescherming van de spirituele kennis wellicht in het feit dat veel mensen ook nu nog niet het inzicht hebben om de Wijsheid die in al die kennis besloten ligt, te begrijpen en toe te passen?

Zo zit die bescherming in onze eigen beperktheid. Dat klinkt niet complimenteus, maar het is aan onszelf om aan onze spirituele ontwikkeling te werken. We kunnen ons wel de vraag stellen of het werk van de Loge van Wijsheid en Mededogen ook in onze tijd nog steeds doorgaat, of de impuls van H.P. Blavatsky nog steeds doorwerkt.

Ik ben ervan overtuigd dat we de steun uit de Loge van Wijsheid en Mededogen heden ten dage nog steeds ontvangen. Niet in de zin dat er af en toe een boek wordt bezorgd waar ik iets mee moet doen, maar inspiratie kan op verschillende manieren worden ontvangen. En ik wil ook niet zeggen dat ik daar de enige in ben.

We leven in een dynamische, interessante tijd en dat geldt ook voor de Theosofische Beweging. Na 1891 kent The Theosophical Society een periode met veel spanningen. Dat leidt tot een splitsing in 1896, waardoor twee organisaties ontstaan: enerzijds *The Theosophical Society Adyar* en anderzijds *The Theosophical Society New York*, die naderhand *The Theosophical Society Point Loma* zal heten. Ik kan alleen maar praten over de stroming die ik vertegenwoordig: The Theosophical Society Point Loma. En ik zie in allerlei activiteiten en ontwikkelingen vele voorbeelden van de steun die de Loge van Wijsheid en Mededogen nog altijd geeft.

Met de leringen die Blavatsky ons geeft, met alle oude en nieuwe, universele gedachten en uitleg hoe de Theosofia te *leven*, is de Theosofie ook nu een actieve bron van kennis en wijsheid. Verder en dieper uitgewerkt dan ooit, met alle nodige verwijzingen naar voorgaande Boodschappers. De voorwaarde om actief te blijven en door te groeien is wel dat alle nieuwe vormen waarin Theosofie wordt gepubliceerd op dezelfde oude, universele principes blijven gebaseerd.

Karmische consequenties

Tot slot iets over de karmische consequenties van dit alles. H.P. Blavatsky ondervindt zoals gezegd grote en talrijke persoonlijke karmische consequenties van hoe ze haar functie als Boodschapper invult. Haar Leraren helpen haar daarin niet direct, geven misschien hier en daar wel een voorzichtig advies. Daarom is ze ook verbonden met de karmische consequenties van The Theosophical Society die zij heeft opgericht en alles wat daaruit voortkomt. Dit *persoonlijke* karma moet ze zelf oplossen. Alles wat ze in dit leven en voorgaande levens op het persoonlijke vlak veroorzaakt, zal ze ook zelf moeten corrigeren en verbeteren. Alleen bij het *organisatorisch* karma krijgt ze op verschillende fronten hulp van haar Leraren.

Dit werkt voor ons precies hetzelfde. Ook wij staan voor ons eigen persoonlijk karma om op te lossen. Een ander kan het niet voor ons doen, het is niet overdraagbaar.

Maar als we ons verbinden met een organisatie en er wachten ons daar allerlei uitdagingen, dan kunnen we van tijd tot tijd best wel wat inspiratie verwachten om te

begrijpen hoe we de dingen beter kunnen doen. En zo kunnen we ons afvragen: ik had vandaag een goed idee, waar komt dat vandaan? Wat herkent de persoonlijkheid als bron van inspiratie?

Het ware Occultisme is de vernietiging van het valse idee van het Zelf, en daarom zijn ware spirituele perfectie en kennis niets anders dan de volledige identificatie van ons eindige 'zelf' met het Grote AL. — H.P. Blavatsky.⁽¹⁴⁾

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer. Deel 1*. Pasadena, California, Theosophical University Press, 1988, p. 43-47 (p. 14-18, originele Engelse editie)
2. S. Cranston, *Het bijzondere leven & de invloed van Helena Blavatsky*. Pasadena, California, Theosophical University Press, 1993, p. 172-173.
3. W. Crookes, 'Notes of Seances with D.D. Home', PSPR, Pt. XV, (1889), p. 107-108, 116. Zie ook: https://theosophy.wiki/en/William_Crookes.
4. Zie: [https://theosophy.wiki/en/Isis_Unveiled_\(book\)](https://theosophy.wiki/en/Isis_Unveiled_(book)).
5. H.P. Blavatsky, *Isis Ontsluierd*. Meerdere uitgaven, deel I, p. 351 (originele Engelse paginering).
6. H.P. Blavatsky, 'The Mystery of the Buddha'. In: *Blavatsky Collected Writings. Volume XIV*. Wheaton, The Theosophical Publishing House, 1980, p. 388-399.
7. G. de Purucker, *Esoterische Instructies. Deel 10, 'De Hiërarchie van Mededogen'*. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1995. Originele Engelse editie: G. de Purucker, *Esoteric Teachings. Volume 10. The Hierarchy of Compassion*. The Hague, I.S.I.S. Foundation, 2015.
8. 'Onafhankelijk zoeken naar waarheid'. Symposiumnummer van: *Lucifer*, jaargang 44, nummer 5, oktober 2022.
9. H.P. Blavatsky, 'A few questions to HIRAF'. Artikel in: *Spiritual Scientist*, volume 2, juli 15 and 22, 1875, no. 19, p. 217-218, 224, 236-237. Ook opgenomen in: *Blavatsky Collected Writings. Volume I*. The Theosophical Publishing House, Wheaton, 1980, p. 101-119 (het citaat staat op p. 101).
10. H.P. Blavatsky, 'Occultism versus the occult arts'. Artikel in: *Lucifer*, Volume II, May 1888, no. 9, p. 173-181. Ook opgenomen in: *Blavatsky Collected Writings. Volume IX*. Wheaton, The Theosophical Publishing House, 1980, p. 249-261 (het citaat staat op p. 254).
11. H.P. Blavatsky, 'The meaning of a pledge'. Artikel in: *Lucifer*. Volume III, September 1888, no. 13, p. 63-67. Ook opgenomen in: *Blavatsky Collected Writings. Volume XII*. Wheaton, The Theosophical Publishing House, 1980, p. 506-511.
12. Zie: G. de Purucker, *Esoterische Instructies. Deel 2. De Esoterische of Oosterse School*. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1995, p. 139-140. Originele Engelse editie: G. de Purucker, *Esoteric Teachings. Volume 2. The Esoteric or Oriental School*. The Hague, I.S.I.S. Foundation, 2015, p. 142.

13. De originele teksten zijn te downloaden vanuit: <https://blavatskyhouse.org/reading/helena-petrovna-blavatsky/>. (Button 'English')
14. H.P. Blavatsky, 'Theosophical Queries'. Artikel in: *Lucifer*, Volume IV, March 1889, no. 19, p. 87-88. Ook opgenomen in: *Blavatsky Collected Writings. Volume XI*. Wheaton, The Theosophical Publishing House, 1980, p. 103-106 (het citaat staat op p. 105).

Een shortlist van literatuur

Er is veel over het leven en werk van H.P. Blavatsky geschreven. Haar eigen productie van boeken en artikelen is buitengewoon omvangrijk. De titels op deze *shortlist* van literatuur bieden de lezer echter al een schat aan informatie. Zie voor de genoemde titels en meer de website van The Theosophical Society Point Loma Blavatskyhouse: <https://blavatskyhouse.org>.

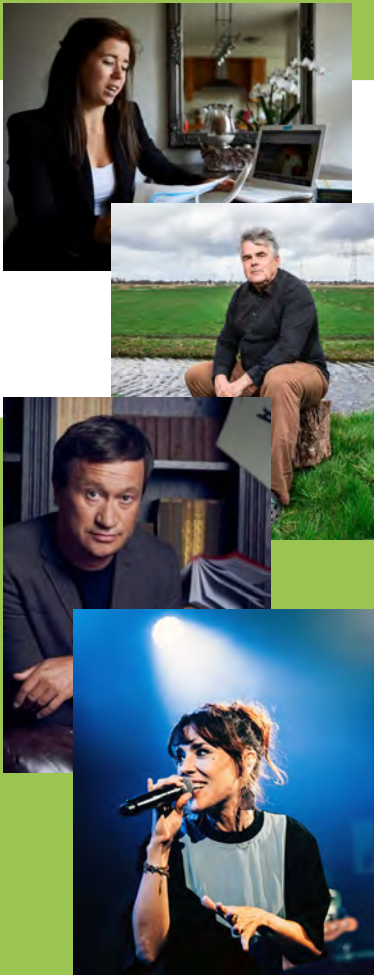
Over H.P. Blavatsky

Sylvia Cranston, *Het bijzondere leven en de invloed van Helena Blavatsky – Stichtster van de moderne Theosofische Beweging*
Charles Ryan, *H.P. Blavatsky en de Theosofische Beweging*
Geoffrey Barborka, *H.P. Blavatsky, Tibet and Tulku*

Van H.P. Blavatsky

Isis Ontsluierd
De Sleutel tot de Theosofie
De Geheime Leer
De Stem van de Stille
H.P. Blavatsky, Collected Writings (15 delen, samenstelling Boris de Zirkoff)

Wie is een lichtbrenger?

Kerngedachten

» Lichtbrengers doen meer dan alleen werken voor bepaalde concrete sociale of maatschappelijke hervormingen; zij geven tegelijk een impuls tot een veredeling van de algemene manier van denken, van de mentaliteit.

» Lichtbrengers inspireren anderen in zichzelf te keren en daar de schatten van mededogen en bovenpersoonlijke liefde op te graven en die in te brengen in de samenleving.

» De redactie hoort graag wie volgens jou een Lichtbrenger in de samenleving is.

Sinds enige tijd kent *Lucifer – de Lichtbrenger* een nieuwe rubriek: *Lichtbrengers in de samenleving*. De redactie wilde daarmee laten zien dat, wie zijn geestelijke ogen en oren openhoudt, kan vaststellen dat er gelukkig ook mensen zijn die het algemene belang boven het eigenbelang stellen en de spirituele ontwikkeling van de mensheid ter harte nemen.

Er is een reeks van spirituele lichtbrengers: zij die zonder het zelf te beseffen het levende voorbeeld van de ethische wetten der natuur zijn, tot aan degenen die heel bewust weten dat ze werken voor de spirituele bewustwording van de mensheid. Op de achterzijde van ons tijdschrift omschrijven we lichtbrengers als inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Je vindt deze mensen in alle geleidingen van de samenleving. We hebben tot nu toe vier lichtbrengers aan je voorgesteld: een advocaat, een ex-gevangenisdirecteur, een IT'er en een zangeres. In deze *Lucifer* maak je kennis met een schoolhoofd uit Noord-Ierland.

De vraag die ons gesteld werd – en die de redactie ook zichzelf heeft gesteld – is: wie of wat is eigenlijk een lichtbrenger? Is iedereen die 'goed' voor zijn medemensen is er één? Dat ligt eraan wat je daaronder verstaat. Er is dan ook vanuit theosofisch perspectief, meer over dit onderwerp te zeggen.

Onzelfzuchtigheid

Natuurlijk is 'goed zijn' een van de voorwaarden om lichtbrenger te zijn. Of, zoals wij het meestal duidelijker uitdrukken: het gaat erom een *onzelfzuchtig* karakter te hebben.

Onzelfzuchtigheid houdt meer in dan menigeen vermoedt. We bedoelen daarmee dat je niet denkt en handelt vanuit je eigenbelang, vanuit de persoonlijkheid. Onzelfzuchtigheid hangt nauw samen met zelfvergetelheid. Je vergeet jezelf ten behoeve van anderen. Je weet dat je een onderdeel bent van een grotere groep, waarvoor je je inzet. Je plaatst niet jezelf in het middelpunt, maar richt je op het welzijn van een groter geheel. Naarmate dat geheel universeel is, wordt je eigen instelling ook universeel, want ook in onzelfzuchtigheid kun je groeien. Zo kan iemand die zich vereenzelvigd met zijn gezin volledig onzelfzuchtig

handelen binnen dat gezin. Maar als het gaat over ruimere belangen van de wijk of de stad, kan dit gedrag nog erg zelfzuchtig zijn. Iemand die zich vereenzelvigd met zijn stad of land, zal wellicht andere keuzes maken. En zo kun je je voorstellen dat je steeds ruimer kunt denken en universeler kunt worden: van vereenzelviging met bijvoorbeeld de mensheid, tot vereenzelviging met alle levende wezens op deze planeet, of zelfs – vanuit spiritueel perspectief – met de eenheid van het grenzenloze leven, zichtbaar en onzichtbaar. Dit brengt ons tot een volgend criterium.

Werken op het mentale gebied

Dit criterium van onzelfzuchtigheid is een absolute voorwaarde voor de lichtbrenger, maar er is nog een belangrijke factor. Als je bijvoorbeeld sociale of maatschappelijke verandering nastreeft door het veranderen van politieke structuren of door het opleggen van wetten, voldoe je niet aan wat de redactie van *Lucifer* een lichtbrenger noemt. Waarom niet? Omdat wij ervan uitgaan dat werkelijke sociale, maatschappelijke en politieke veranderingen alleen dan een duurzaam resultaat opleveren, als er sprake is van een mentaliteitsverbetering. Ideeën regeren de wereld. Een land kan een rechtvaardige sociale wetgeving invoeren, maar als de mentaliteit van de bevolking niet verandert en zelfzuchtig is en blijft, verandert er in wezen niet zoveel. Al heel snel zullen de slimmeriken de mazen van de wet weten te vinden. Evenmin kunnen vredesverdragen – hoe nodig ze ook zijn – voor duurzame vrede zorgen, als er geen vrede-lievendheid in de harten van mensen leeft. Sociale en maatschappelijke verandering zonder mentaliteitsverandering is, om een metafoor van Helena P. Blavatsky te gebruiken, te vergelijken met een dwaze tuinman die het onkruid afsnijdt in plaats van het met wortel en al uit de grond te trekken. Daarmee willen we niet beweren dat wetgeving onbelangrijk is, maar die moet wel gepaard gaan met het bij de bevolking aankweken van besef van saamhorigheid en solidariteit. En dat men, levend vanuit dat besef, zelfstandig verantwoordelijkheid neemt voor ethische keuzes in het dagelijks leven.

Daarom zullen de lichtbrengers die wij in de rubriek aan je voorstellen, vooral op het mentale gebied werken. Dat wil zeggen dat ze allereerst hun eigen bovenpersoonlijk en onzelfzuchtig denken ontwikkelen. Dat moet de leidraad voor hun handelen zijn. Bovendien zullen ze zich altijd richten op de bovenpersoonlijke aspecten van anderen en hen tot onzelfzuchtigheid te inspireren.

Inspireren

De bovenpersoonlijke karakteristiek waar we met name op doelen, is een vermogen dat boven het op zich al onpersoonlijke intellect uitstijgt. Het wordt aangeduid met het Sanskrit woord *buddhi*. Dat woord betekent ‘ontwaken’ of ‘verlichten’. *Buddhi* is het geestelijke onderscheidingsvermogen. Het stelt de mens in staat illusie van werkelijkheid en ‘goed’ van ‘kwaad’ te onderscheiden. Het is de bron van idealisme, samenhang, begrip en inzicht. Het is het besef van de onlosmakelijke verbondenheid van al het leven. *Buddhi* is ook het kanaal waardoor de goddelijke inspiratie naar het hart van de mens stroomt.

Het ontwikkelen van dit buddhisch vermogen geeft de mens vertrouwen: vertrouwen in je eigen kwaliteiten, én vertrouwen in de kwaliteiten van de ander. Als je het *buddhi* in jezelf tot werkzaamheid brengt, wordt je mensbeeld heel anders dan dat wat gangbaar is in onze, vaak cynische, samenleving. Je ziet de mens niet als een eendagsvlieg, ‘toevallig’ ontstaan uit een bevruchte eicel. Nee, de mens is een in essentie grenzenloos bewustzijnscentrum, een essentieel onderdeel van het grote geheel. In de mens zitten talloze nog niet ontgonnen potenties en krachten. Misschien kun je het niet eens duidelijk verwoorden, maar diep in jezelf weet je dat de mens in essentie een edel wezen is.

Lichtbrengers hebben iets van die goddelijk-geestelijke potenties in zichzelf gewekt en ze weten intuïtief dat die potenties ook bij anderen aanwezig zijn en dat die wakker geschud kunnen worden. Ze zullen daarom niet teleurgesteld zijn als hun pogingen niet onmiddellijk tot zichtbaar resultaat leiden. Hun voornaamste missie is het inspireren van hun medemensen. Hoe verschillend hun werkzaamheden ook mogen zijn, ze hebben alle gemeen dat ze zich richten op de hogere natuur van anderen. Ze werken actief aan innerlijke veranderingen en niet zozeer aan uiterlijke. Ze streven er niet naar om langs de weg van verboden of geboden een betere wereld te creëren. Veranderingen in de wereld zullen vanzelf komen als de mens innerlijk veranderd is en meer vanuit zijn bovenpersoonlijke aspecten leeft. Lichtbrengers zullen altijd de ander *inspireren* in zichzelf te keren en daar de schatten van mededogen en bovenpersoonlijke liefde op te graven en die in te brengen in de samenleving.

De Lichtbrenger in jezelf

De Theosofia onderwijst dat in de verre toekomst wij allen het *buddhi* volledig ontwikkeld zullen hebben. We

worden allen eens Buddha's, ja, alles wat leeft, zal eens een Buddha worden.

In onze huidige tijd zijn Buddha's echter nog heel zeldzaam. Zelfs degenen die beginnen iets van de buddhische luister in zichzelf gestalte te geven in hun dagelijks leven, zijn nog verre van talrijk. Omdat er nog niet veel zijn, zullen lichtbrengers dan ook opvallen in de omgeving waarin ze leven. Dat wil niet altijd zeggen dat ze bewonderd of zelfs maar gewaardeerd worden. Ze worden door veel mensen zelfs een beetje vreemd gevonden. Ze roepen in sommige gevallen ook wrevel op, want, omdat ze zelf volgens bepaalde ethische principes leven, laten ze hun medemensen voelen dat zij het in vele gevallen niet zo nauw nemen met de ethiek. Er zullen ongetwijfeld ook mensen zijn die wel met enige bewondering naar hen opkijken, maar velen van hen zullen menen dat ze illusies nastreven. Niettemin zullen ze altijd iets bij de ander oproepen.

Niet alle lichtbrengers zullen de kolommen van de kranten halen of in talkshows uitgenodigd worden. Ze zullen daar ook niet naar streven, want het gaat hen nooit om henzelf maar om het geheel. Omdat ze zichzelf nooit op de voorgrond plaatsen, zullen sommige persoonlijkheden hen wellicht over het hoofd zien. Immers, om iets van de grootsheid in een ander gewaar te worden, moet je tenminste iets ervan in jezelf hebben opgewekt. Wie op geen enkele wijze zelfs maar vermoedt dat hij zelf een *innerlijke* Lichtbrenger heeft (of liever gezegd: *is*), zal zelfs degene die het helderste spirituele licht verspreidt nog

niet kunnen herkennen.

We gaan er echter vanuit dat onze lezers wel hun innerlijke Lichtbrenger, althans tot op zekere hoogte, hebben gevonden en hun eigen leven door het wellicht nog vage schijnsel ervan weten te verlichten. Ze zullen daarom ook andere lichtbrengers herkennen.

Daarom richt de redactie zich tot hen met het verzoek ons iets te vertellen over de lichtbrengers die zij kennen. Dit is een inspirerende opdracht. Je hebt er geen speciale eigenschappen voor nodig. Je hoeft er geen groot geleerde voor te zijn. Je moet alleen goed om je heen kijken en de geestelijke kwaliteiten van je medemensen ontdekken. Door dat te doen zul je steeds meer je eigen geestelijke aspecten activeren. Daardoor verspreid je steeds meer het spirituele licht in de wereld.

Het is niet onze bedoeling dat we anderen op een voetstuk plaatsen. Waar het om gaat, is dat we elkaar inspireren het edelste uit onszelf te halen. Wie dit oprecht en langdurig probeert, behoort tot de voorlopers van de mensheid, de eerste geestelijke bloemen die een nieuw tijdperk voor de mensheid inluiden.

Laat de redactie weten wie volgens jou een lichtbrenger in de samenleving is. Motiveer vooral waarom je dit denkt!

Lichtbrengers in de samenleving

Kevin McArevey

Lichtbrengers in de samenleving

Wij allen hebben edele, onbaatzuchtige vermogens in ons, of we die nu al actief inzetten of niet. Er zijn mensen in onze samenleving die daar duidelijk in hun leven uitdrukking aan geven. Die kunnen we daarom terecht 'lichtbrengers' noemen. Ze verdienen onze aandacht, omdat ze ons kunnen inspireren om ons innerlijk potentieel te activeren en meer licht in de wereld te brengen. Daarom deze rubriek, waarin we steeds een bekende of minder bekende lichtbrenger aan onze lezers voorstellen. Ditmaal de Noord-Ierse schoolleider Kevin McArevey.

'Als wij geld hadden, zouden wij scholen stichten die wat anders zouden opleveren dan toekomstige hongerijsdijders die kunnen lezen en schrijven. Aan kinderen moet bovenal zelfvertrouwen worden geleerd, liefde voor alle mensen, altruïsme, onderlinge verdraagzaamheid en in de allereerste plaats zelfstandig en logisch denken. (...) We zouden ons richten op het vormen van *vrije* mannen en vrouwen, intellectueel vrij, moreel vrij, in alle opzichten onbevooroordeeld en bovenal *onbaatzuchtig*. En wij geloven dat veel hiervan, zo niet alles, zou kunnen worden bereikt door een *juiste en echt theosofische* opvoeding.'⁽¹⁾

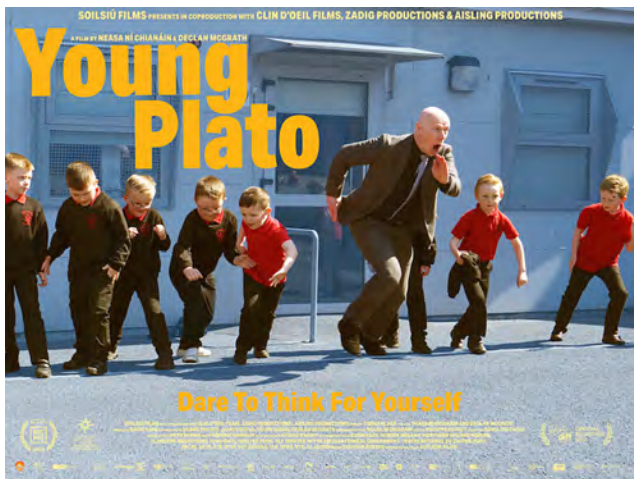
Onderwijs als sleutel voor vrede en vrijheid

Dit citaat van H.P. Blavatsky uit *De sleutel tot Theosofie* geeft aan wat het doel is van educatie gezien vanuit de universele wijsheid of Theosofia. Dit boek verscheen in Londen in 1889,

in een rumoerige tijd waarin een hevige klassenstrijd woedde. Het was midden in de industriële revolutie, en er was een groot gebrek aan onderling respect, altruïsme en verdraagzaamheid. Er is sindsdien veel ten goede veranderd, maar toch is de boodschap van het citaat nog even actueel. Want het in de praktijk brengen van deze idealen is niet vanzelfsprekend en vraagt daarom continu aandacht. Ook in onze huidige maatschappij is er sprake van groeiende ongelijkheid en polarisatie, en ook nu sluimert er onvrede die kan uitmonden in strijd of zelfs oorlog tussen verschillende groepen mensen. Gelukkig zijn er ook veel mensen die er hard aan werken om dat te voorkomen. En opvoeding en onderwijs is de plek om daarmee te beginnen.

Kevin McArevey is de belichaming van deze overtuiging. Ook hij ondervond aan den lijve hoeveel

ellende onderlinge strijd veroorzaakt. Zijn *Holy Cross Boys School* staat in het district Ardoyne in Noord-Belfast, een arme achterstandswijk die bekend staat vanwege de vele geweldsincidenten daar in de periode van ‘The Troubles’. Dit was een jarenlang gewelddadig conflict tussen katholieken en protestanten in Noord-Ierland, dat duurde van de jaren 60 van de vorige eeuw tot aan het Goede Vrijdag-akkoord in 1998. De herinnering aan deze tijd staat bij veel volwassenen nog in het geheugen gegrift en dat laat zijn sporen na op de kinderen van nu. Sterker nog, tijdens het filmen van de documentaire *Young Plato*, die over McAreevy en zijn basisschool gemaakt werd en onlangs op NPO te zien was,⁽²⁾ moest de school worden ontruimd vanwege een bom die vlak bij de hekken van de school gevonden werd.

Je ziet in de documentaire hoe McAreevy daags erna direct de schrik daarover ontzenuwt. Hij verzekert dat de school veilig is en prijst de discipline van de leerlingen die allemaal binnen twee minuten buiten stonden. Door steeds de nadruk te leggen op de ontwikkeling van de goede karaktereigenschappen in de leerlingen zelf, probeert hij in het klein de vrede in de samenleving te bewaren en actief te bevorderen.

In een interview vertelt McAreevy waar hij naar streeft: ‘We willen succesvolle kinderen die wijs en aardig zijn.’ En: ‘We hebben de kinderen van de toekomst. En het gaat erom hen de juiste vaardigheden en mentaliteit mee te geven om ons verder te brengen in een vreedzame samenleving.’⁽³⁾

Klassieke filosofie in de praktijk

McAreevy maakt er in de documentaire geen geheim van dat hij zelf ooit zijn problemen probeerde op te lossen

met fysiek geweld. Het bracht hem alleen maar meer ellende. Hij vond zijn weg weer naar boven via de klassieke filosofie, van onder andere Socrates, Plato en de latere Stoïcijnen. Hij ontdekte daarin tijdloze wijsheid, waarmee elk mens een bijdrage kan leveren aan een harmonieuze en vredige samenleving.

In het begin van de documentaire *Young Plato* zien we hoe McAreevy een klas filosofieles geeft, als eerste les van het schooljaar. De vraag die hij centraal zet: ‘Mag je ooit je woede koelen op iemand anders?’ Hij benadrukt dat alle ideeën er mogen zijn. Eén leerling houdt op het bord bij wat er gezegd wordt. Een ander klein groepje leerlingen zit in de ‘socratische kring’ om het denkproces te observeren en naderhand feedback te geven: wat ging er goed, wat kan er volgende keer beter, en in hoeverre zijn mijn eigen gedachten veranderd?

Via de filosofielessen leert hij kinderen om hun emoties te beheersen en weerbaar te worden. Niet door ze belerend de les te lezen, maar door oprecht naar hen te luisteren, hen aandacht en eigen verantwoordelijkheid te geven. Ook – of misschien juist – als het misgaat. Als een leerling een ander heeft gepest, moet hij zich melden bij McAreevy. We zien hoe hij drie vragen stelt: ‘wat is er gebeurd?’, ‘wat had er moeten gebeuren?’, ‘hoe gaan we verder?’ Als de leerling antwoordt: ‘sorry zeggen’, laat McAreevy hem op het *Philosophy Board* zijn ideeën schrijven over wat sorry zeggen betekent. Hij daagt de leerling uit om zich te verplaatsen in de ander. De leerling ziet dat sorry zeggen niet alleen maar een kwestie is van je verontschuldigen. Hij geeft zichzelf een concrete opdracht om zijn gedrag in de toekomst te verbeteren.

In een ander fragment hebben twee neefjes ruzie met elkaar. Ze zijn duidelijk nog kwaad op elkaar als ze zich bij McAreevy melden. Hij vraagt weer wat er is gebeurd, waarom en wat de ander daarbij ervaart. Vervolgens laat hij ze nadenken over wat een vriend is. En of de ander daaraan voldoet. En zo niet, of deze daar ooit aan heeft voldaan of weer aan zou kunnen voldoen. Beiden knikken instemmend en lopen even later weer als vrienden het schoolplein af.

Zelfstandig denken

Omgaan met woede en geweld is een terugkerend thema. En steeds laat McAreevy zien hoe de leerlingen in zichzelf de kwaliteiten kunnen vinden om ermee om te gaan. Zo zien we hoe hij een klas begeleidt die de tien manieren, die de stoïcijnse filosoof Seneca had bedacht om woede te beheersen, in hun eigen woorden bijna volledig

zelfstandig weet te ontdekken.

Maar het blijft niet bij de leerlingen alleen. Hij probeert ook de ouders te inspireren om op een filosofische wijze te praten met hun kind. En kinderen met hun ouders. Je ziet hoe McAreevey op een gegeven moment worstelt met een opmerking van een leerling die zegt dat zijn vader hem vertelt dat je altijd moet terugslaan als je wordt geslagen. Hij laat een klas de beelden zien van wat er tijdens 'The Troubles' in hun wijk gebeurde. Leerlingen delen verhalen die ze van ouders, opa's en oma's en ooms en tantes hebben gehoord. Het laat zien hoe het geweld diepe sporen heeft achtergelaten. 'Geweld leidt tot meer geweld' is de conclusie.

Hij vertelt zijn leerlingen dat mensen vooral willen dat je hun kant van het verhaal gelooft en bevestigt. En hoe belangrijk het dus is om gedachten van anderen kritisch te bekijken en voor jezelf te leren denken. Zelfs de gedachten van je ouders. Hij speelt met de leerlingen na hoe je zo'n gesprek met je ouder kunt aangaan, als ze tegen je zeggen dat je moet terugslaan. Door vragen te stellen als: 'waarom wil je mij met geweld in aanraking brengen?' 'Waarom wil je dat ik word zoals jij bent?' 'Ik ben jou niet, ik ben mezelf. Vind je het goed als ik dit op mijn manier oplos?' Beginnend en afsluitend met veel respect en liefde voor elkaar.

Al deze voorbeelden laten zien hoe McAreevey probeert zijn leerlingen zelfstandig, onbevooroordeeld en onbaatzuchtig te laten denken, zoals door H.P. Blavatsky in het citaat beschreven.

In een interview vertelt de regisseur van de documentaire hoe hij onder de indruk is van de leerlingen van deze school. Ze komen uit een achterstandswijk met veel problemen, maar hebben desondanks veel zelfvertrouwen en kunnen zich heel goed uitdrukken.⁽⁴⁾ Ook als je de documentaire *Young Plato* bekijkt, zie je dat er iets in de leerlingen wakker is gemaakt.

Volgens Plato was Socrates een voorbeeldig leraar omdat hij functioneerde als 'een vroedvrouw van de ziel'.⁽⁵⁾ Lichtbrengers als Kevin McAreevey zetten deze traditie voort.

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De sleutel tot Theosofie*. Theosophical University Press, Den Haag, 1985, p. 251-252.
2. Bron: <https://youngplato.com/>. De documentaire 'Young Plato' is met een NPO Plus account hier terug te zien: <https://www.2doc.nl/documentaires/2022/08/young-plato.html>.
3. Bron: <https://youtu.be/nVLv8pP3TWg>.
4. Bron: <https://www.irishnews.com/arts/film/2022/03/09/news/directors-of-young-plato-documentary-on-how-philosophy-is-changing-young-lives-at-an-ardoyne-primary-school-2608630/>.
5. Plato, *Theaetetus*, 148e-151d (universele Plato-paginerings).

De Grootinquisiteur

Is de mens in staat ethisch te leven?

Heiligt het doel de middelen? Kan het 'kwaad' bedreven worden ter wille van het 'goede'? Het zijn diepzinnige vraagstukken die de grote Russische schrijver Dostojevski in de 19e eeuw aansneed en waarover nog steeds nagedacht wordt.

Het zal niet vaak gebeurd zijn, dat een fragment uit een roman zoveel stof heeft doen opwaaien. Steeds als die stof dreigt neer te dwarrelen, steekt een nieuwe wind zijn kop op, die het fragment weer actueel maakt. We spreken over *De Grootinquisiteur*, een fragment uit de monumentale roman van Fjodor Dostojevski *De gebroeders Karamazov*, die in 1880 het licht zag. De Duitse cultuurhistoricus Helmut Lethen publiceerde eind 2022 een uitgebreide studie over deze parabel onder de titel *Der Sommer des Gross-Inquisitors. Über die Faszination des Bösen.*⁽¹⁾ Uit dit boeiende boek blijkt dat deze Grootinquisiteur in vele geschriften van de politieke filosofie van de 20e eeuw heeft rondgewaard. Lethen beschrijft hoe deze parabel veel denkers heeft beïnvloed en hoe ze op verschillende wijzen geïnterpreteerd kan worden.

Machtige les

Het belang van *De Grootinquisiteur* werd in theosofische kring als eerste opgemerkt. Meester Koot Hoomi

schreef in een brief van 21 augustus 1881 – dus kort na het verschijnen van Dostojevski's roman – aan A.P. Sinnett:

Het voorstel om de *Grootinquisiteur* te vertalen is van mij, want de auteur, waarop de hand van de Dood reeds drukte toen hij het schreef, gaf de meest krachtige en ware beschrijving van de Sociëteit van Jezus die ooit werd geschreven. Het bevat een machtige les voor velen, en zelfs u kunt er uw voordeel mee doen.⁽²⁾

In *The Theosophist* van november en december 1881 verscheen dan ook de eerste uit het Russisch vertaalde Engelse vertaling van de parabel. Die vertaling kwam van de hand van H.P. Blavatsky, die het blad had opgericht en, geboren in Rusland, het Russisch natuurlijk beheerste. Als inleiding bij haar vertaling schrijft ze:

Door de vertaalster opgedragen aan sceptici, die luidruchtig, zowel in druk als in persoonlijke brieven, uitroepen: "Toon ons de wonderen verrichtende

Kerngedachten

» Deze parabel werpt licht op verschillende vraagstukken, zoals 'wat is feitelijk religie?', het belang van zelfstandig denken en 'is de mens in staat om ethisch te leven?'

» Wij allen hebben enige kennis van de verbondenheid van alle Leven. Die kennis, verzameld in al onze vorige incarnaties, vormt ons geweten. Wij allen weten genoeg om nooit ten koste van anderen ons doel te willen bereiken.

‘Broeders’, laat ze openlijk voor de dag komen en we zullen erin geloven.’⁽³⁾

Helena Blavatsky duidt hier op het ongeloof van velen in de ‘Broeders’, of de Mahātma’s, mensen die op de gemiddelde mens ver vooruit zijn en over vermogens beschikken die in de ogen van anderen als wonderen lijken te zijn. *The Theosophical Society* was toen nog maar zes jaar oud en trok op sensatie beluste mensen aan, die op ‘wonderen’ en ‘occulte verschijnselen’ getraakteerd wilden worden en cynisch werden als ze die niet te zien kregen. Waarom juist voor hen Dostojevski’s verhaal een grote les is, zullen we zo proberen te verklaren. Maar eerst zullen we het verhaal zelf kort weergeven.

Jezus terug op aarde

De Grootinquisiteur speelt zich af in het Spanje van de 16e eeuw, de tijd waarin de ketterverbrandingen van de inquisitie op hun hoogtepunt waren. In het verhaal keert Jezus terug naar de aarde. Hij bevindt zich in Sevilla waar net, *ad majorem gloriam Dei* (tot grotere eer van God, de lijfspreuk van de jezuïeten), bijna honderd mensen op de brandstapel levend verbrand werden. Jezus trekt door de straten van deze Spaanse stad, geneest zieken en wekt een jong vermoord meisje weer tot leven. De Grootinquisiteur is hiervan getuige en laat Jezus meteen gevangennemen en hem naar een donkere cel brengen. Daar houdt hij een lange monoloog waarin hij zijn wrede politiek ten opzichte van andersdenkenden verdedigt. Jezus geeft geen antwoord, maar kijkt hem slechts doordringend aan.

Volgens de Grootinquisiteur is Jezus tekortgeschoten en heeft hij geen medelijden met de mens getoond. Hij heeft de mens veel te hoog ingeschat en gedrag van hem geëist, waartoe de mens niet in staat is. “Als u wat minder veeleisend was geweest”, zegt hij tot Jezus, “dan had u meer liefde getoond, want dan had de mens minder te dragen gekregen. Immers, de mens is zwak en laf en niet in staat te volbrengen waartoe u hem verplicht.”

Jezus is op aarde niet meer welkom, want de kerk heeft zijn taak overgenomen. De kerk heeft de mensen hun vrijheid ontnomen en hen daarmee bevrijd van de zware last van de eigen verantwoordelijkheid. Daarom moet Jezus ook de brandstapel op, want: “Als er iemand is die meer dan wie ook de brandstapel verdient, dan bent u het wel, want u wilt mensen weer overgeven aan de ondraaglijke pijn van het eigen geweten.”

Jezus zou drie essentiële fouten hebben gemaakt. Volgens de *Bijbel* (Mattheüs 4:1-11) werd Jezus, nadat hij veertig

dagen gevast had, verzocht door de duivel, die hem uitdaagde stenen in brood te veranderen. Dat deed Jezus niet met het argument dat ‘de mens niet zal leven van brood alleen’. Volgens de Grootinquisiteur had hij dat wel moeten doen. Verder heeft Jezus niet over het geweten van de mens willen beschikken. Dat is een wezenlijke fout, want de mens kan de vrijheid niet aan. En ten slotte heeft hij niet over de wereld willen heersen, want ‘alleen uw God zult u aanbidden’. Maar de kerk heeft die fouten hersteld. De kerk geeft brood, heerst over het geweten van de mens en heerst over de wereld.

“U”, zegt de Grootinquisiteur, “dorstte naar geloof in vrijheid, niet naar op wonderen gebaseerd geloof. Wij hadden het recht een mysterie te prediken en hun te onderwijzen dat de vrije beslissing van hun hart en hun liefde geen rol spelen, maar dat het om een mysterie gaat waaraan zij zich blindelings moeten overgeven. Wij hebben uw heldendaad geretoucheerd en gefundeerd op wonder, mysterie en autoriteit. En de mensen waren verheugd omdat zij weer als een kudde werden geleid en eindelijk de zo verschrikkelijke gave die hun zoveel miserie bezorgde uit hun hart werd weggenomen.”

Na zijn betoog zwijgt de Grootinquisiteur, maar Jezus antwoordt niet en kijkt hem slechts aan. Zal er dan toch iets van twijfel in diens hart gekomen zijn, want de parabel eindigt niet met de verbranding van Jezus, maar de Grootinquisiteur opent de cel en schreeuwt Jezus toe weg te gaan en nooit meer terug te komen.

Wat is religie?

Deze parabel werpt een licht op verschillende vraagstukken. Het eerste dat wij willen bespreken is: wat is feitelijk religie? Is dat een blind geloof in wonderen, in het gezag van de kerk en haar vertegenwoordigers? Moet het eigen denken, het eigen geweten uitgeschakeld worden?

Met behulp van de kennis van de Theosofia hebben we in het kader op bladzijde 22 een beschrijving gegeven van wat wij onder religie verstaan. We kunnen op basis daarvan op deze vragen antwoorden: nee, het denken en het geweten mogen *nooit* uitgeschakeld worden. Juist het eigen denken en het geweten zijn essentieel voor religie. Helaas moeten we vaststellen dat alle huidige geïnstitutionaliseerde religies – of liever gezegd: godsdiensten – het principe van de vrije keuze niet eerbiedigen. Het beleid van de jezuïeten, dat door Dostojevski zo meesterlijk is geschetst, is het tegenovergestelde van religie. Juist omdat mensen dit blinde geloof als heilig beschouwen, zijn ze bereid werkelijk alles te doen, tot het verbranden van

Wat is een mens?

Zoals alles wat bestaat, is een mens een grenzenloos bewustzijnscentrum (monade). Hij is een eeuwigheidspelgrim die steeds meer van zijn innerlijke vermogens tot ontwikkeling brengt. *Mensen* gaan door een ontwikkelingsfase waarin het denken wordt ontwikkeld. Denken is in essentie een goddelijk vermogen, waarmee we een steeds dieper inzicht in de Kosmos en ons Zelf kunnen verwerven. Denkkraft kan ook aangewend worden voor zelfzuchtige doelen, wat altijd tot disharmonie leidt.

Wat is religie?

Er zijn verschillende mogelijke afleidingen van het woord religie. Meestal leidt men het af van het Latijnse woord *religare*, met de betekenis van ‘opnieuw verbinding maken’. Er is een andere afleiding mogelijk: *relegere*, met de betekenis van ‘steeds opnieuw het juiste kiezen’. Als je beide betekenissen combineert, dan betekent religie dat je zelfbewust, door de keuzen die je maakt, probeert je te verbinden met je eigen Essentie, de Bron waaruit je voortkomt. Omdat al het leven deel uitmaakt van diezelfde Essentie, doet religie je tevens zelfbewust verbinden met al je medemensen, ja, met al wat leeft.

Wat is ethiek?

Ethiek is gebaseerd op de structuur van het Universum. Alles in het Universum is met elkaar verbonden en heeft dezelfde oorsprong. Ethisch handelen betekent het toepassen van onze helderste, meest universele inzichten in onze relaties met onze medemensen, de dieren en planten en goden. Ons beeld van ethisch leven zal, als we dat beeld toepassen, steeds groeien.

onschuldige mensen toe, als ze menen dat hun godsdienst hen daartoe oproept. Hoe begrijpelijk is het dan dat volgens Meester Koot Hoomi twee derde van al het Kwaad in de wereld toe te schrijven is aan godsdienst zodra die een machtsfactor wordt.⁽⁴⁾

De trieste paradox – en dat beschrijft Dostojevski eveneens – is dat degenen die godsdienstige macht uitoefenen in zekere zin dat doen omdat ze geloven dat het goed is. De Grootinquisiteur meent oprecht dat de ethiek die Jezus gepredikt heeft niet door de massa's kan worden

gepraktiseerd. Hij meent dat hij hen helpt door de kerk te laten bepalen wat goed en wat kwaad is.

Het lijkt absurd dat in het verhaal van Dostojevski de stichter van de christelijke religie door zijn eigen volgelingen gedood dreigt te worden. Het verhaal is natuurlijk fictie, maar is wel degelijk gestoeld op de realiteit. Als je naar het beleid kijkt van de kerken – zeker in vroegere eeuwen – dan was dat diametraal anders dan de leer van Jezus, zoals die in de Bergrede tot uiting komt. Andere godsdiensten verschillen daar niet veel in.

Dus, geeft deze parabel een overdreven voorstelling van zaken? Oordeel zelf. Lijden de hedendaagse godsdiensten in essentie niet nog aan hetzelfde euvel, zij het soms wat minder extreem? En zelfs dat is de vraag, want er zijn landen die in wreedheid nauwelijks onderdoen voor de inquisitie in de 16e eeuw. Zo voeren bijvoorbeeld landen als Afghanistan, Iran en Saudi-Arabië eenzelfde beleid als dat van de jezuiten ten tijde van de inquisitie. Ze heersen in alle opzichten over mensen. In deze landen is er geen vrijheid van keuze, geen vrijheid van geweten, er is zelfs geen vrijheid in de keuze van de kleding die je draagt. Ook in het Hinduïsme, Buddhisme en Christendom zijn leerstellingen vaak in beton gegoten. Gelukkig zijn er wel aanhangers van deze godsdiensten die de vrije wil respecteren, maar er zijn ook stromingen waarin de dogma's op geen enkele wijze ter discussie worden gesteld. Dat dit leidt tot minachting en haat jegens anderen kunnen we dagelijks in de kranten lezen. Zelfs aanhangers van de meest verlichte religie, het Buddhisme, keerden zich in Myanmar vol agressie en haat tegen Moslims en in Sri Lanka tegen hinduïstische Tamils.

Een ander gevolg van deze degeneratie is dat de mens uiteindelijk al het vertrouwen in een buiten de fysieke wereld bestaande realiteit verliest. Het menselijk denken kan namelijk nooit blijvend uitgeschakeld worden en vroeg of laat zal men de absurditeiten van de dogma's leren inzien, maar omdat men geen alternatief kent, verwerpt men elk spiritueel idee. In zijn roman *De idioot* noemt Dostojevski de katholieke godsdienst “een onchristelijk geloof waaruit het atheïsme is voortgekomen”. H.P. Blavatsky zegt in *Het esoterische karakter van de evangeliën* hetzelfde als ze beweert dat de atheïst de bastaardzoon van de kerk is.⁽⁵⁾

Kortom, door de uitschakeling van het zelfstandige denken degenerereert de religie, want hoe merkwaardig het misschien ook klinkt, blind geloof is de oorzaak van het ontaarden en uiteindelijk elimineren van religie. Het heeft daarom ook geen enkele zin te *geloven* in de ‘Broeders’ en

in wat we tegenwoordig paranormale verschijnselen noemen. Dat geloof stimuleert op geen enkele wijze het werkelijk religieuze besef en speelt in op de sensatiezucht. En als die niet bevredigd wordt, haken mensen af. Dan worden ze cynisch en sceptisch. Is het niet daarom dat H.P. Blavatsky de parabel van *De Grootinquisiteur* opdraagt aan de sceptici?

Is de mens in staat tot ethisch leven?

Het belangrijkste argument waarmee de Grootinquisiteur zijn beleid rechtvaardigt, is dat de mens niet in staat is edel te leven. Het liefhebben van de ander is te hoog gegrepen, meent hij. De mens kan zichzelf niet 'redden'. Men heeft de kerk en haar priesters nodig.

Deze gedachte is de oorzaak van de degeneratie. Hierdoor gaat de mens voor zijn heil 'naar buiten' kijken in plaats van 'naar binnen'.

De essentie van elke religie is namelijk dat de Mens een kind van het Universum is en daarom in zichzelf alle vermogens heeft die in het Universum bestaan (zie kaders). Elke mens, ja, elk wezen, is een kopie in het klein van het Universum. Wij allen zijn samengesteld uit hetzelfde Leven. Er ligt een essentiële eenheid aan alle levensuitingen ten grondslag. Daarom wijst religie de mens op zijn eigen vermogens. Het religieuze pad is het binnenwaartse pad. Religie is bij uitstek het verbindende element in ons bewustzijn. Ze verbindt de persoonlijke mens met zijn innerlijke goddelijkheid en daardoor verbindt ze ons met het Universum, met onze medemensen, met al wat leeft.

Werkelijke religie wekt in ons het vertrouwen op dat we over het inzicht en de vermogens beschikken om de ethiek, waartoe alle religies oproepen, ook daadwerkelijk in de praktijk van ons leven toe te passen. De mens is in essentie een edel wezen. Dat hij zich niet altijd gedraagt zoals hij diep in zijn hart weet dat hij zich zou moeten gedragen, is te wijten aan de verkeerde visie op het leven. De parabel van *De Grootinquisiteur* is daarom zo leerzaam, omdat ze die verkeerde visie in haar lelijkheid toont, zodat je haast als vanzelf gaat beseffen dat religie precies het tegenovergestelde is van wat de Grootinquisiteur belijdt.

Gesinnungsethik en Verantwortungsethik

In *De gebroeders Karamazov* vertelt Iwan, een van de drie broers, de parabel aan Alyosha. Iwan is een materialist en atheïst, terwijl Alyosha, de jongste van de broers, een jonge christelijke mysticus is, een mededogend mens die door een 'heilige' in een klooster is opgevoed. Iwan, de scep-

ticus, hecht geen enkel geloof aan de wonderen van welke kerk dan ook, noch gelooft hij in een leven na dit leven. Hij kent geen enkel religieus besef. Toch voelt hij een zekere sympathie voor de Grootinquisiteur. Ook Iwan gaat ervan uit dat de mensheid onmachtig is ethisch te leven en dat daarom de sterken het recht hebben de mensheid te misleiden en manipuleren als het voor een groter doel is. Dit is een thema dat Dostojevski verder uitwerkt. Iwan verkondigt het idee dat het goed is iemand te doden als die moord bijdraagt aan het welzijn van de mensheid. Uiteindelijk doodt de niet-wettelijke zoon van Karamazov zijn vader, maar feitelijk was hij alleen de uitvoerder van het denken van Iwan.

Het idee dat je 'kwaad' mag doen ter wille van een uiteindelijk 'goed', is in brede kringen uitgebreid aanvaard, hoewel velen niet zullen beseffen dat ze hiermee feitelijk het gedachtegoed van de jezuïeten overnemen. Lethen laat in zijn boek zien dat meerdere denkers in de 20e eeuw deze visie hadden. Hij wijst onder anderen op de Duitse socioloog Max Weber (1864 -1920), die in dit verband onderscheid maakt tussen twee soorten ethiek: *Gesinnungsethik* en *Verantwortungsethik*. Het Duitse woord 'Gesinnung' betekent 'morele grondhouding'. Dus *Gesinnungsethik* zou je daarom kunnen vertalen als 'zuivere ethiek' of 'ethiek *per se*'. Weber noemt dat een utopische ethiek; ethiek die wel mooi lijkt, maar praktisch niet uitvoerbaar is. Degenen die haar belijden, zullen altijd aan de kant blijven staan in de wereldgeschiedenis.

Verantwortungsethik daarentegen is, volgens Weber, de ethiek van de *realpolitik*. Je doet wat water bij de wijn, maakt wellicht vuile handen, maar je weet wel iets te bereiken. Deze 'ethiek' komt dicht in de buurt van de Grootinquisiteur en van Iwan Karamazov, waarin het doel de middelen heiligt en waarin je als uiterste consequentie zelfs iemand mag doden, als die moord het algemene welzijn dient.

De parabel van *De Grootinquisiteur* preludeert op de meedogenloze totalitaire regimes van de 20e eeuw, maar ook meer 'verlichte' leiders hebben ideeën ervan overgenomen. Volgens deze 'ethiek' is het bijvoorbeeld toegestaan om op een bepaald beleidsterrein zware concessies te doen, ja, tegen het eigen geweten iets te ondernemen, op voorwaarde dat je op een ander terrein je zin krijgt. Leiders kunnen mensen informatie onthouden of zelfs verkeerde informatie verschaffen met het doel het volk tot bepaalde handelingen te bewegen. Zo kun je als pacifist het beleid voorstaan wapens aan een in oorlog verkerend land te verkopen, opdat je daarmee een

goede verstandhouding met een ander land krijgt. Het 'kwaad' is nodig om nog meer 'kwaad' te voorkomen. Dit is de achtergrond van de subtitel van Lethen's boek: *de fascinatie van het kwaad*. Het is alsof 'de duivel' betere argumenten heeft dan 'god'.

Wat bij het idee van Verantwoordingsethiek echter vergeten wordt, is dat *elke* daad gevolgen geeft die overeenstemmen met de karakteristiek van de daad. De wet van oorzaak en gevolg of karma is het argument die het idee van Verantwoordingsethiek als een speld bij een luchtballon, doorprikt. Een 'kwade' handeling levert overeenkomstige gevolgen op. Dus wat Weber 'Gesinnungsethik' noemt, is niet alleen maar utopisch, ze is de enige werkelijke ethiek die blijvende verbeteringen voor de mensheid brengt, zij het dat het resultaat in sommige gevallen op zich laat wachten. Maar het zal komen. We hebben geduld nodig. De cynicus heeft ongelijk! Er kan geen verheven doel worden bereikt anders dan door verheven daden. De kernfout van de Grootinquisiteur is dat hij dit niet ziet. Dat is de blindheid van al degenen die menen dat het doel de middelen heiligt. Het is de blindheid van het persoonlijke bewustzijn.

In zeker opzicht staat de Grootinquisiteur symbool voor het persoonlijke bewustzijn in ons: het ik-ben-ik-bewustzijn, dat voortdurend zijn gelijk wil halen en geslepen allerlei schijnargumenten verzint waarmee het zijn gedrag rechtvaardigt. Als we echter ons geweten en intuïtie volgen, dan zijn we onverzettelijk in ons denken. Dan weten we wat juist is en blijven rustig – zoals Jezus—ondanks alle 'argumenten' die anderen op ons afvuren. Dit onderscheid kan iedereen ook in zichzelf gaan herkennen.

Religie, ethiek en geweten

Het wrede, meedogenloze beleid dat onder de vlag van de godsdienst is gevoerd, vindt zijn oorsprong in een verdraaide opvatting van religie, die tot een volkomen onbegrip van ethiek leidt. Zoals we hiervoor al zeiden, mag religie nooit losgekoppeld worden van het denken. Ze kan slechts in combinatie met wetenschap en filosofie begrepen worden. Zoals we hiervoor zeiden, is religie het verbindende element in ons bewustzijn. Het verbindt de persoonlijkheid met haar goddelijk Zelf. Naarmate je meer inzicht krijgt in je eigen hogere natuur, neemt het besef van de verbondenheid van alle wezens toe. En het is in die verbondenheid van het leven, waarin de werkelijke ethiek te vinden is.

Ethiek is geen door mensen bedacht samenstel van regels

om de maatschappij goed te laten functioneren of mensen in toom te houden. Als dat zo was, dan zou de ethiek veranderen als de maatschappij verandert. Maar ethiek is geen opportunisme. Ze is gestoeld op de duurzame werkingen van het Universum zelf. Het Universum is gebaseerd op samenwerking, waarbij een wezen zich inbrengt ten behoeve van het totaal. Niemand kan daarvan uitgesloten worden.

Wij mensen hebben een instinctief besef hiervan. Zelf geworteld zijnde in het hart van het Universum, weten we – of tenminste vermoeden we – dat allesomvattende liefde en mededogen de essentiële kenmerken van ethiek zijn. Of zoals Gottfried de Purucker zegt:

Het hart van het Universum is Wijsheid-Liefde, en deze twee zijn wezenlijk ethisch, omdat noch wijsheid, noch liefde, zonder ethiek kunnen bestaan, zomin als ethiek zonder liefde of wijsheid kan bestaan.⁽⁶⁾

Wij allen hebben ten minste enige kennis van deze Wijsheid-Liefde. Die ethische kennis, verzameld in alle levens die we al geleefd hebben, vormt ons geweten. Een religieus mens onderneemt nooit iets wat tegen zijn geweten ingaat. Niet ieder mens heeft dezelfde kennis over de onverbreekelijke banden tussen alle uitingen van leven, maar wij allen weten genoeg om nooit ten koste van anderen ons doel te willen bereiken.

Te lang heeft de westerse beschaving geleefd zonder werkelijke religie. Daardoor werd ethiek beschouwd als iets wat weliswaar heel mooi maar ook heel onpraktisch is. Het wordt tijd om de begrippen religie en ethiek te herijken, en welk ijkpunt kan daar beter voor gebruikt worden dan de Theosofia.

Referenties

1. Helmut Lethen: *Der Sommer des Gross-Inquisitors. Über die Faszination des Bösen*. Hamburg, Rohwohlt, 2022.
2. M. en K.H., *De Mahatma brieven aan A.P. Sinnett*. Den Haag, Theosophical University Press, 1979, brief 27, p. 227 (Brief 11 in chronologische editie).
3. H.P. Blavatsky, 'The Grand Inquisitor'. In: H.P. Blavatsky, *Collected Writings. Volume III*. 2nd edition. Wheaton, Illinois, The Theosophical Publishing House, 1982, p. 324.
4. Zie ref. 2. Brief 10, p. 65 (Brief 88 in chronologische editie).
5. H.P. Blavatsky, 'Lucifer to the archbishop of Canterbury, greeting!'. In: H.P. Blavatsky, *Collected Writings. Volume VIII*. 2nd edition. Wheaton, Illinois, The Theosophical Publishing House, 1982, p. 268-283 (citaat op p. 277).
6. Gottfried de Purucker, *Occult Glossarium*. 1e editie. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1993, lemma 'Ethiek'.

Hoe vind je je Werk?

Werk is een natuurlijk onderdeel van het leven. We werken onder andere om te kunnen voorzien in onze behoeften voor onszelf en de anderen om ons heen: voor voedsel, onderdak, zorg voor elkaar, enzovoorts. Het is noodzakelijk voor ons levensonderhoud. Maar hoe kan het dat zoiets natuurlijk voor zoveel mensen problemen oplevert?

Veel mensen worstelen met het vinden van werk dat bij hen past. Of ze lijden onder hun baan. Wereldwijd is er nog veel sprake van uitbuiting bij het werk dat mensen doen. Denk bijvoorbeeld aan de fatale arbeidsomstandigheden rond het organiseren van het wereldkampioenschap voetbal in Qatar of de textiel fabrieken of *sweatshops* in lagelonenlanden waar de laatste mode voor het rijke Westen geproduceerd wordt. Maar ook in rijke landen zijn er veel mensen die last hebben van toenemende werkstress. Het percentage burn-outs groeit wereldwijd.⁽¹⁾ Ook zijn er mensen ongelukkig in hun baan omdat ze de zin van hun werk niet ervaren. Ze hebben een onzinbaan of *bullshit job*, een vaak goedbetaalde baan waarvan ze zelf zeggen dat deze eigenlijk zinloos is, onnuttig, misschien zelfs wel schadelijk.⁽²⁾ In andere landen is er geen werk. Veel vaak hoogopgeleide jongeren slijten hun dagen met nietsdoen zonder enig perspectief op een baan.

Er wordt een heldere visie op werk

gemist die deze problemen in een perspectief kan plaatsen. In dit artikel bieden we een visie aan vanuit de Theosofia, aan de hand van de vragen: wat is werk? Waar werk je voor? En hoe vind je werk dat bij je past?

Wat is werk?

Bij werk denken de meeste mensen aan betaald werk of loonarbeid. Iets waarmee je geld verdient als ondernemer, zzp'er of werknemer, in opdracht van een klant, opdrachtgever of werkgever, in tijdelijk of in permanent dienstverband. Met het werken voor een salaris is werken en leven meer losgekoppeld van elkaar. Je ziet het bijvoorbeeld in een uitspraak als 'je leeft niet om te werken, maar werkt om te leven'. En in de term 'vrijwilligerswerk', als aparte benaming voor werk waar geen betaling tegenover staat.

Als je werk echter breder bekijkt dan betaald werk, dan is het de vraag of die scheiding tussen werken en leven terecht is. Voor een eerste 'werkdefinitie' kun je altijd goed bij *Wikipedia* terecht:

Kerngedachten

» Je Werk is je unieke bijdrage aan het geheel.

» Een maatschappij is in harmonie en functioneert als eenheid als elk deel zijn Werk doet, zijn unieke kwaliteit toevoegt aan het geheel.

» Het is onze *dharma*, plicht of verantwoordelijkheid als mens om harmonieus te denken, waarmee we ons innerlijke deel ontplooiën en leidend laten zijn over ons uiterlijke deel en zo dit laatste veredelen. Dit is ons Werk.

» Er is een samenhangend aantal overwegingen die je kan helpen je werk te vinden: is je werk noodzakelijk of niet? Gaat het werk je aan het hart en leidt je innerlijke Werk het uiterlijke? En wat is je motief?

Werken is het aanbrengen van wenselijk geachte veranderingen in de omgeving door menselijke activiteit. Werk kan zowel lichamelijk als geestelijk zijn.⁽³⁾

Als we kijken naar 'het aanbrengen van wenselijk geachte veranderingen in de omgeving', dan wordt het werken breder opgevat dan arbeid voor loon. Werk omvat natuurlijk ook het schoonmaken van je huis of het wieden van je tuin. En kijk je naar werk op geestelijk gebied, dan kun je betogen dat het verspreiden van het idee om de straat op te knappen of het schrijven van een stukje over een maatschappelijk vraagstuk in de krant of op sociale media, eveneens vormen zijn van werk.

Bij deze definitie kun je je afvragen bij wie de wenselijk geachte veranderingen vandaan komen. Vanuit onszelf, vanuit onze omgeving, vanuit de maatschappij als geheel of misschien wel een combinatie van alle drie? Dit laatste past goed bij het beeld vanuit de Theosofia, met eenheid als centraal uitgangspunt. Werk komt dan het meest overeen met het begrip *Dharma*.

Dharma

Dharma betekent 'ware religie, ware filosofie, ware wetenschap en de juiste vereniging van deze drie — derhalve, de Wet per se'.⁽⁴⁾ Het begrip *dharma* heeft ook de betekenis van rechtvaardigheid, handelwijze of plicht. Het is afgeleid van de Sanskrit-wortel *dhri* dat ondersteunen of schragen betekent. Je zou het kunnen zien als de verantwoordelijkheid om het geheel, de eenheid te ondersteunen. Ook heeft het de betekenis van een unieke individuele karakteristieke eigenschap. Wat iemand van nature te doen staat is 'zijn *dharma*'.

In lijn met dit begrip *dharma* kunnen we vanuit de Theosofia werk definiëren als je unieke bijdrage aan het geheel. Dit is je Werk met een hoofdletter.

Dit Werk ontstijgt het betaalde werk. Intuïtief beseft bijna ieder mens dat hij een bepaalde bijdrage, bedoeling of roeping heeft. Het is de reden dat ieder mens wil werken. Elk mens wil nuttig zijn, een functie hebben, waarde toevoegen aan het geheel, en ons werk is daar de uitdrukking van.

Als mensen voor langere tijd werkeloos zijn, maakt dit hen ongelukkig of leidt dit zelfs tot depressiviteit. Loterijwinnaars met miljoenen op de bank stoppen in het algemeen niet met werken. En als ze het wel doen, hebben ze meestal spijt. Gevangenen verkiezen in het algemeen werken in de gevangenis boven alleen hun tijd doorbrengen in de cel. Dat geldt ook voor saai of vies werk, zoals over-

hemden strijken of wc's schoonmaken. Het is zelfs een vorm van straf hun dat werk te weigeren. Dit alles laat zien dat de mens geen berekenende *homo economicus* is, die stopt met werken zodra hij de kans krijgt.

Het idee van Werk of *dharma* als je unieke bijdrage aan het geheel is synoniem met wat Plato schrijft over *dikaosunè* of rechtvaardigheid in zijn dialoog *De Staat*. Een rechtvaardige staat of maatschappij is die waarin elk lid zijn unieke kwaliteit toevoegt aan de samenleving als geheel. Elk mens biedt wat hij kan en ontvangt wat hij nodig heeft. En omdat iedereen naar vermogen inbrengt, is er altijd voldoende om iedereen naar behoefte te bedienen. Plato maakt ook duidelijk dat de inbreng niet voor elk mens gelijk is, maar dat de een van nature iets anders inbrengt dan de ander, op basis van aanleg of talent. Dit leidt ook tot verschillende klassen: de werkers die zich bezighouden met de voedselvoorziening en de diverse ambachten, wachters voor het bewaken van de orde en wijzen die de staat besturen. Plato's staat en de verschillende klassen zijn echter in de eerste plaats een metafoor voor de mens zelf. Elke klasse staat voor een deel in onszelf. En we zijn in harmonie als we het hoogste in onszelf leidend maken. Als we verder inzoomen op die verschillende delen in onszelf, leidt dit tot een verdieping van de betekenis van ons Werk.

Wat is ons Werk?

Je kunt verschillende verdelingen maken van de samenstelling van het menselijk bewustzijn. We kunnen daarbij uitgaan van de driedeling om het niet te ingewikkeld te maken. Om bij het meest innerlijke deel te beginnen, eerst kort wat uitleg over het basisprincipe van de Theosofia; want daarin heeft dat innerlijke deel zijn oorsprong.

Het eerste principe van de Theosofia is dat er grenzenloosheid is. Een alomtegenwoordig, eeuwig en onveranderlijk principe. Alles wat zich manifesteert is in essentie niet te scheiden van dit principe. In de kern is elk wezen dus ook grenzenloos en onvergankelijk. Die kern in elk wezen, dat onsterfelijke bewustzijnscentrum, wordt ook wel de monade genoemd en er worden in verschillende tradities metaforen gebruikt om het te omschrijven: een eeuwigheidsvonk, een bewustzijnsstraal, een druppel van de grenzenloze oceaan van leven. Het is slechts schijnbaar afgescheiden. Zoals een golf slechts een schijnbaar losstaand verschijnsel is in de oceaan, zo is elk wezen slechts schijnbaar afgescheiden van de grenzenloze oceaan van bewustzijn. De Theosofia wijst dus op de eenheid

van al het leven; één oneindige levensstroom, waar al het leven een onlosmakelijk deel van is.

Aan het andere uiteinde van deze driedeling is er het meest uiterlijke deel. Het is het vergankelijke deel of voertuig om ervaring op te kunnen doen in de wereld; met ons lichaam, de vitale stromen en ons gevoelsleven kunnen we deze uiterlijke wereld ervaren.

Tussen het innerlijke en uiterlijke deel zit het lerende deel. Het lerende deel leert door de grenzenloze potentie van de monade uit te drukken in een bepaald gebied van manifestatie. Dit lerende deel is wie we zijn. Je zou het ook het individuele karakter van elk wezen kunnen noemen. Dat is iets dynamisch.

Voor mensen geldt dat wij het grenzenloze bewustzijn leren uitdrukken via ons denkvermogen. Wij zijn denkers. En daarmee bedoelen we niet alleen intellectueel denken: ook ons gevoel, onze begeerte, wijsheid en ons mededogen zijn aspecten van het denken. Wij denkers kunnen ons namelijk vereenzelvigen met zowel ons uiterlijke als ons innerlijke deel. En we denken het meest harmonieus als we het innerlijke deel ontplooiën en leidend laten zijn over het uiterlijke deel, en zo dit laatste veredelen. Ware religie, filosofie en wetenschap zijn een uitdrukking van dit innerlijke denken. Ze staan voor respectievelijk eenheidsbesef, samenhang en logica. Verenigen we deze drie, dan starten we vanuit eenheid en verbondenheid, komen zo tot begrip en inzicht en kunnen dat intellectueel beredeneren en verklaren. Vanuit die innerlijke visie doen we dan ook al ons uiterlijke werk. In essentie is dit harmonieuze denken onze *dharmā*, plicht of verantwoordelijkheid als mens, dit is ons Werk.⁽⁵⁾ We zijn aan het leren om harmonieus te denken. En de kwaliteit van welk werk dan ook wordt bepaald door onze innerlijke mentale harmonie. We maken fouten als we bijvoorbeeld ongeduldig zijn, en we blijven zorgvuldig als we ons beheersen en het overzicht weten te bewaren.

Wat maak je leidend in je werk?

In onze maatschappij ontbreekt een heldere en gedeelde visie over de samengesteldheid van de mens en dus over wat Werk daadwerkelijk inhoudt: dat we met ons denken aan het leren zijn om onze innerlijke potentie uit te drukken ten behoeve van het grotere geheel waar we onlosmakelijk mee verbonden zijn. We herkennen dus niet dat er twee richtingen in onszelf zijn waarheen we ons denken kunnen leiden. Dit geeft een verstoord beeld en leidt tot veel problemen rond werk die we aan het begin van dit artikel schetsten.

Wat we opbouwen in de wereld, hangt af van ons inzicht in wat ons Werk is. Illustratie: hoog zandkasteel, gemaakt in 2017 in Duisburg, Duitsland.

De kennis van de samengesteldheid in onszelf geeft ons de mogelijkheid zelf te leren sturen. Dit begint bij het besef dat de twee richtingen in onszelf zich vaak onbewust in een bepaalde mengeling manifesteren. Het ene moment vereenzelvigen we ons met ons innerlijke deel en gaan we uit van eenheid, mededogen, verbondenheid, idealisme, inzicht, en zetten we ons in voor het grotere geheel. Het andere moment vereenzelvigen we ons met ons uiterlijke deel en jagen we onze persoonlijke verlangens naar bezit, status of rijkdom na, en kiezen we dus voor het eigenbelang.

Veel mensen zitten als gevolg daarvan niet op hun plek. Ze willen iets bijdragen, maar laten zich ook meeslepen door hun verlangen naar een carrière omwille van status of salaris, in plaats van te kijken naar de waarde die ze kunnen toevoegen aan het geheel. Op een gegeven moment realiseren ze zich dat ze er niet werkelijk gelukkig van zijn geworden. Maar ook dan blijven sommigen ermee doorgaan, uit vrees hun levensstandaard niet te kunnen voortzetten of hun gezin niet te kunnen onderhouden. Maar misschien twijfel je eraan of er überhaupt wel een plek is voor je in deze wereld en of je wel iets kunt bijdragen? Daar komen de leringen van reïncarnatie en

karma ons van pas.

Volgens de Theosofia zijn we in de kern onsterfelijk. De dood is slechts een rustperiode waarin wij ons voertuig loslaten en als lerend deel onze belangrijkste levenslessen oogsten en ‘opnemen’ in ons onsterfelijke deel. Bij elke nieuwe incarnatie trekken we – met behulp van ons ouderpaar – weer de bouwstenen aan uit eerdere levens, om ons voertuig op te bouwen. Met dit voertuig zetten wij als lerend deel onze levenslessen voort.

In het huidige leven hebben we dus ook te maken met sommige gevolgen van oorzaken die we in een vorig leven hebben gelegd, wat we ook wel karma noemen. Talenten zijn niets anders dan het resultaat van de kennis, ervaringen en vaardigheden die we in eerdere levens al hebben opgedaan. En als het ons ergens aan talent ontbreekt, betekent dit dus niets anders dan dat we op dat gebied nog weinig geïnvesteerd hebben.

Ons leven is dus een cyclische voortzetting van ons leerproces. Op basis van oorzaak en gevolg zijn we zelf weer aangetrokken tot precies die omstandigheden waar we oogsten wat we eerder hebben gezaaid. Dat betekent dus dat er voor elk van ons lessen te leren zijn in precies

dit tijdsgewricht en onder deze omstandigheden: daar ligt onze ‘dharma’, roeping, verantwoordelijkheid of plicht. Door onze voertuiglijke impulsen of verlangens te volgen, die horen bij ons vergankelijke deel, zullen we onze taak niet vinden. We raken er eerder verder van verwijderd. De impulsen leiden ons af. We kunnen onze ‘dharma’ alleen herkennen door ons innerlijke deel te volgen, dat deel van ons dat zich vereenzelvigd met het onsterfelijke deel in ons; door ‘ons hart te volgen’ zoals we dat soms wat onbeholpen noemen.

Werk in een samenleving weerspiegelt de heersende mentaliteit

Door het gebrek aan onderscheidingsvermogen wordt in onze samenleving werk vrij willekeurig en ongelijk gewaardeerd. Dit zorgt voor veel verwarring. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de toegevoegde waarde aan de maatschappij als geheel, zouden vuilnismannen eigenlijk meer moeten verdienen dan bankiers, zoals de journalist Bregman al schreef.⁽⁶⁾

Nu is een maatschappij niets anders dan een reflectie van de gemiddelde menselijke mentaliteit. Zo zie je bijvoorbeeld dat een maatschappij heel anders vorm krijgt als mensen welzijn belangrijker vinden dan welvaart. Ze zullen bijvoorbeeld veel meer bijdragen leveren uit zichzelf zonder dat daar betaling tegenover staat.

Eigenlijk geldt dat voor alle levensgemeenschappen, klein en groot. Soms kan er binnen een dorp aanzienlijk meer begrip en wederzijdse ondersteuning zijn, dan in de directe omgeving van het dorp of het land waarin het ligt. Dit alles komt voort uit hoe er gemiddeld gedacht wordt.

Ook hiervan geeft Plato in zijn dialoog *De Staat* een helder voorbeeld. Daarin geeft Socrates eerst een beschrijving van de meest basale levensgemeenschap. In deze staat is er een verdeling van werk om in de noodzakelijke behoeften voor het levensonderhoud te voorzien: de een verbouwt voedsel, een volgende zorgt voor het gereedschap en bouwt en onderhoudt de huizen, een derde maakt kleding, et cetera.⁽⁷⁾ De gesprekspartners van Socrates zien deze levensgemeenschap echter als een die meer geschikt is voor varkens dan voor de mens. Vervolgens gaat Socrates verder met de schets van de overdadige staat:

‘Want natuurlijk heb je mensen die niet tevreden zullen zijn met deze eenvoudige levenswijze. Ja, we halen er bedden bij, en tafels, en ander meubilair. Speciale gerechten, parfum, wierook, meisjes, taartjes, en allemaal te kust en te keur. En uiteraard zijn de dingen waarover we het in het begin hadden

(huizen, kleding, schoeisel) niet meer de enige levensbehoeften. Nee, daar komen schilderkunst en borduurkunst bij, en we moeten ook goud, ivoor en al dat soort dingen zien te krijgen.’⁽⁸⁾

Kortom, deze overdadige staat is gericht op niet-noodzakelijke behoeften. De persoonlijke begeerte heeft hier de overhand en dit zorgt uiteindelijk voor problemen:

‘Verder zal het land waarop we destijds genoeg voedsel konden verbouwen vast te klein in plaats van groot genoeg zijn. Of denk jij er anders over?’

‘Nee, precies zo.’

‘Dan moeten we toch land van onze burens afpakken, om genoeg grond voor weiden en akkers te hebben? Maar die zullen op óns land loeren wanneer ook zij zich overgeven aan de ongelimiteerde jacht op méér en ze zich niet meer beperken tot wat je echt nodig hebt.’

‘Dat is beslist onvermijdelijk, Sokrates,’ zei hij.

‘Daarna komt er dus oorlog, Glaukon. Of is er een andere mogelijkheid?’

‘Nee,’ zei hij.

‘We zullen het er nog niet over hebben,’ zei ik, ‘of oorlog nu slechte of goede gevolgen heeft. We stellen alleen vast dat we ontdekt hebben hoe oorlog ontstaat: om dezelfde reden als vrijwel alle problemen die zich in het persoonlijke en in het openbare leven in staten voordoen.’⁽⁹⁾

De les die Plato geeft is helder. De persoonlijke begeerte naar uiterlijke zaken – meer bezit, luxe, fysiek genot – wakkert alleen maar de ‘ongelimiteerde jacht op méér’ aan en leidt uiteindelijk tot strijd en disharmonie. Dat zien we vandaag de dag nog evengoed: weliswaar niet meer zo vaak in de vorm van een fysieke oorlog, maar wel in de vorm van bijvoorbeeld een groeiende ongelijkheid tussen rijk en arm, uitputting van natuurlijke hulpbronnen of schade aan het klimaat. Ook al opereren veel landen en bedrijven volgens de letter van de wet, de vraag is of het werk dat ze bieden nu werkelijk bijdraagt aan het voorzien in noodzakelijke behoeften, of slechts aan overdadigheid voor een beperkte groep, wat de wereld er niet rechtvaardiger op maakt.

Hoe vind je je Werk?

Dit alles leidt tot een aantal overwegingen die je kunnen helpen je Werk te vinden. De eerste vraag sluit aan bij de bovenstaande schets van Plato: *is je werk noodzakelijk of niet?* Bied je daadwerkelijk toegevoegde waarde aan de

samenleving? Help je jezelf en anderen om te voorzien in hun behoeften op het gebied van levensonderhoud, of door kennis of vaardigheden door te geven die ze nodig hebben om daar zelfstandig in te voorzien, of waarmee ze zichzelf innerlijk verder kunnen ontplooiën?

Onderzoek naar *bullshit jobs* laat zien dat rond een op de twintig van de betaalde banen in Europa deze toets niet doorstaat.⁽¹⁰⁾ Zo zijn er banen die er slechts uit bestaan om administratief bij te houden of anderen hun werk wel doen. Ook zijn er managementbanen die eigenlijk overbodig zijn. En banen zonder veel toegevoegde of soms zelfs met negatieve waarde — zoals in de financiële of juridische sector waar mensen werk doen om een kleine groep rijken nog rijker of machtiger te maken ten koste van het geheel.

Als je breder kijkt, geldt dit wellicht voor hele sectoren. Waarom hebben we twintig soorten jam, of dertig soorten ontbijtgranen of diepvriespizza’s? Stel dat we ons zouden richten op de noodzakelijke behoeften, zijn afdelingen als marketing of reclame dan wel nodig? Als geen enkel bedrijf meer juristen zou hebben, zijn juristen dan noodzakelijk? Als geen enkel land meer een leger zou hebben, zijn er dan nog legers nodig? Costa Rica heeft geen leger. Wel een universiteit van de vrede.

Dit alles klinkt wellicht wat radicaal, maar tegelijkertijd zal iedereen met gezond verstand toegeven dat het niet onmogelijk is om dingen anders te doen of los te laten. De coronacrisis heeft bijvoorbeeld bewezen dat we van de ene op de andere dag kunnen stoppen met vliegen. En ook al hebben we dat niet lang volgehouden, toch is vliegen minder vanzelfsprekend geworden dan daarvoor. In ieder geval is dit een tijd waarin we meer bewust worden van de nadelige gevolgen van een economie die vooral gericht is op massaconsumptie en winstmaximalisatie. En het begint bij een groeiend aantal mensen te knagen dat hun toegevoegde waarde aan de samenleving nihil, of soms zelfs negatief is, ook al verdient het goed. Dit relateert aan de volgende overweging: *in hoeverre doe je werk dat jou werkelijk aan het hart gaat?* Is het werk dat voelt als een soort roeping? Iets waarvan je geweten, je intuïtie, heel je wezen je zegt dat je het moet doen? Werk waarvoor je de specifieke talenten hebt, of vermogens voor hebt ontwikkeld, en waarvan je weet dat de samenleving die nodig heeft? Of kies je het werk omdat je hoopt dat je daarmee aan de verwachtingen van ouders, vrienden of anderen kan voldoen? Of simpelweg omdat het lekker verdient?

Een teken dat je niet echt je hart volgt, is als je continu

allerlei redenen voor jezelf bedenkt ter bevestiging van je huidige of toekomstige werk. Of er speelt angst voor teleurstelling als je je huidige baan loslaat of vrees dat je niet iets anders zult vinden. Bij deze overweging is het dus steeds de vraag of je innerlijke besef, geweten, intuïtie, mededogen of eenheidsbesef leidend zijn over je uiterlijke deel: je persoonlijke neigingen, verlangens, dadendrang, gevoelens of hang naar materieel comfort.

De derde en laatste overweging betreft het motief waarom we werken. *Doen we het werk voornamelijk voor onszelf of voor een groter geheel waar we deel van zijn?* Zo kun je werken voor je eigen levensonderhoud, maar ook voor dat van je gezin of de gemeenschap als geheel waar je deel van bent.

Toch kan zelfs werk gericht op het geheel, stiekem toch iets van zelfzucht in zich dragen. Bijvoorbeeld omdat je erg hecht aan het resultaat ervan: het geeft je een goed gevoel, je staat erdoor in goed aanzien bij anderen of je wordt op een voetstuk gezet. Of het geeft je een gevoel van verhevenheid of morele superioriteit. Het vraagt oprechte zelfreflectie om dit bij jezelf te doorzien.

Ga je echt uit van de eenheid van al het leven, dan trap je niet in deze valkuil. Het gaat dan niet om jezelf, je blijft gericht op het achterliggende ideaal. Kortom, je ziet dit werk dan niet als iets dat gedaan moet worden en dan klaar is, maar iets waarmee je blijvend van betekenis kunt zijn, dat continu aandacht vraagt en waarin je ook kunt blijven leren. Iets wat je doet en kan blijven doen vanuit het hart, ongeacht wat het je oplevert. Zoals de Indiase wijze Krishna het verwoordt:

Verricht dus *onverschillig* voor de *gevolgen* hetgeen gij te doen hebt,

want de mens die *zonder gehechtheid* handelingen volbrengt, bereikt het *Allerhoogste*.

(...) Ook gij zou dus moeten handelen met het oog gericht op het *welzijn der mensheid*.

- *Bhagavad Gītā*, 3:19-20. Cursivering van schrijver.

Iedere zelfstandige denker maakt een verschil. En werken aan ons denken kunnen we altijd doen, los van het werk waarvoor we betaald krijgen. Op termijn zul je zien dat door je eigen denken te veranderen ook je uiterlijke werk transformeert, of dat je werk aantrekt dat meer bij je aansluit, waarmee je beter je unieke bijdrage aan het geheel kan leveren.

In een volgend artikel zullen we nog verder ingaan op de praktische uitwerking van de theosofische visie op werk.

Referenties

1. Volgens onderzoek onder 100 landen in 2020 geeft 43% van de mensen aan dat ze een burnout op het werk hebben ervaren, tegen 39% in 2019. Bron: Travelperk, 30 december 2022, <https://www.travelperk.com/blog/remote-work-burnout-statistics/>, bezocht op 14 maart 2023.
 2. David Graeber, *Bullshit Jobs*. Penguin Books, 2019.
 3. Bron: *Wikipedia*, [https://nl.wikipedia.org/wiki/Werken_\(arbeid\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Werken_(arbeid)), bezocht op 14 maart 2023.
 4. G. de Purucker, *Occult Glossarium*. 1e editie. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1993, p. 66, lemma 'Dharma'.
 5. Zie ook G. de Purucker, 'Duty and the Moral Balance'. Artikel in: *Wind of the Spirit*, 1st edition. Covina, Theosophical University Press, 1944, p. 202-203. Bron: <https://blavatskyhouse.org/reading/gottfried-de-purucker/wind-of-the-spirit/>. (Button: English)
 6. Bron: *De Correspondent*. <https://decorrespondent.nl/1949/waarom-vuilnismannen-meer-verdienen-dan-bankiers/79829681547-b394bc53>, bezocht op 14 maart 2023.
 7. Plato, *Politeia*, p. 369c (universele Plato-paginerings).
 8. Plato, *Politeia*, p. 373a (universele Plato-paginerings).
 9. Plato, *Politeia*, p. 373d-373e (universele Plato-paginerings).
 10. Bron: website Scientias, <https://scientias.nl/de-bullshit-baan-is-veel-zeldzamer-dan-gedacht/>, bezocht op 14 maart 2023.
-

Uw Vragen

Over de Meesters van Wijsheid en onze innerlijke Meester

In de Theosofie wordt gesproken over Meesters van Wijsheid en Mededogen. Maar vaak hebben sprekers het ook over de ‘innerlijke Meester’. Zijn die twee hetzelfde? Is de kennis van de Meesters van Wijsheid en Mededogen kennis die *in* jezelf zit?

Antwoord

De *Meesters van Wijsheid en Mededogen* zijn levende mensen. Het zijn echter mensen die in de levensschool een flink aantal klassen verder zitten dan de gemiddelde mens. Zij hebben hun spirituele capaciteiten veel verder ontplooid. Daarom beschikken zij over wijsheid en vermogens waarvan de gemiddelde mens zich nauwelijks iets kan voorstellen.

Maar die vermogens en die kennis liggen ook in onszelf. In elk mens. Elk mens draagt in zijn bewustzijn, in zijn diepste geestelijke kern, grenzenloze mogelijkheden. Elk mens heeft een onsterfelijk en een sterfelijk deel. Ons onsterfelijk deel is onze *innerlijke Meester*. Het is geestelijk van aard en is de bron van al onze edele impulsen, van onze menslievende instelling, van onze wijsheid, diepere inzichten en geweten. Richten we ons op onze innerlijke Meester, dan kunnen we enorm gestimuleerd en geïnspireerd worden.

Ons geweten bestaat uit alle spirituele, ethische lessen die wij in onze vorige

incarnaties hebben geleerd, naar aanleiding van onze ervaringen. Het waarschuwt ons als we neigen tegen onze eigen inzichten in te gaan, en is daarom zeer belangrijk omdat het ons bij alle dagelijkse keuzen op het beste ethische spoor kan houden.

Ons sterfelijk deel bouwen we bij elke reïncarnatie opnieuw op, want het is niets anders dan het materiële instrument dat we in deze ene incarnatie benutten. Richten we ons enkel op ons sterfelijk deel, dan kan de innerlijke leiding vanuit ons onsterfelijk deel ons dagelijkse denken niet bereiken, want we staan er dan niet open voor.

De uiterlijke Meesters van Wijsheid hebben deze titel, omdat ze zichzelf dusdanig ontwikkeld hebben dat ze de invloed van hun innerlijke Meester continu gewaar zijn en min of meer volledig tot uitdrukking kunnen brengen. Het doel nu van deze uiterlijke Meesters is hun medemensen te stimuleren en inspireren, opdat zij op hun beurt de innerlijke Meester in zichzelf ontdekken en gestalte gaan geven. En ook hier geldt: een uiterlijke Meester kan ons alleen maar inspireren als we tenminste enig contact hebben gemaakt met onze innerlijke Meester. Dan zijn we bijvoorbeeld in staat diepgaande inspiratie en wijsheid te putten uit de wijsheidsboeken van de Leraren van de Mensheid.

Het ontdekken van onze innerlijke Meester is de werkelijke achtergrond van het feest van het Wintersolstitium, van Kerstmis, namelijk de geboorte van de Christos in ons. Niet de uiterlijke Christos, maar de innerlijke Christos, de innerlijke Meester moet in ons geboren worden. We moeten hem in onszelf tot leven wekken. Je vindt dat

ook terug in de Bijbel, waar Paulus onder andere zegt: “ijver alle tijd in het goede ... tot Christus een gestalte in u krijgt.”⁽¹⁾

Referentie

1. *Galatiërs*, 4:18-19 (de volgorde van de woorden uit de *Statenbijbel* hebben we enigszins veranderd). Zie ook bijvoorbeeld 2 *Corinthiërs*, 13:3-11 en *Romeinen*, hst. 12-15.

Vraag

Hoe kan je weten dat je contact hebt met een Meester van Wijsheid en Mededogen?

Antwoord

Het contact tussen een Meester van Wijsheid en zijn leerlingen is het meest natuurlijke contact dat er is. Het is een contact van Mens tot Mens. Niet tussen de pretenties van mensen, maar tussen wat ze werkelijk zijn.

Wanneer komt dat contact tot stand? Dat hangt van onszelf af. Als we vanuit onszelf de karakteristiek van ‘Meester-zijn’ hebben ontplooid en in zekere mate Meester *zijn geworden*, in de volle praktijk van het leven, zal dat door de Meesters van Wijsheid opgemerkt worden. Dan is er al contact, ook al weten we dat meestal niet. Misschien leven we dan nog jaren en jaren, misschien wel meer dan één leven, voordat we in de gaten hebben dat dit contact er is. Maar als we trouw op het Pad van Mededogen voortgaan, komt er een moment dat we toe zijn aan de *directe* leiding van een Meester van Wijsheid en Mededogen. Dan zullen we hem in de uiterlijke wereld ontmoeten. Op dat moment zullen we weten dat die edele mens onze uiterlijke spirituele Leraar is, omdat ‘wijsheid wijsheid herkent’ en omdat we jarenlang zijn invloed hebben gevoeld. Dan

herkennen we onze Meester als een zeer oude bekende en is onze relatie van meet af aan vertrouwd.

Er zullen weinig momenten in het leven zijn die zo verheven en gelukkig zijn, zoveel betekenen, als die waarin de

leerling zijn Leraar voor het eerst in het lichaam ontmoet.

Activiteiten Agenda

Nederlandstalige lezingen op de woensdagavond

Thema: Universele Broederschap: de fundamentele gelijkheid van alle leven

12 april De Broederschap van Mededogen, Wijsheid en Vrede

De taak van deze Broederschap bestaat uit het beschermen en stimuleren van de geestelijke ontwikkeling van al het leven op Aarde. Waar zien wij hun werk terug in de wereld?

19 april Universele broederschap: een feit in de Natuur

We zijn één, of we willen of niet. Wanneer we ons toch tegenover andere mensen plaatsen, wordt de mensheid als een disfunctioneel gezin. Hoe kunnen we Broederschap met het grootst mogelijk nut in het dagelijks leven leren toepassen?

Thema: spiritueel ontwaken

26 april De mens, een slapende Buddha

In de eerste lezing gaan we op zoek naar de innerlijke Buddha. Hoe kunnen we die gestalte geven?

03 mei De Wijsheid van het Hart

In deze lezing gaan we in op de intuïtieve Wijsheid van het Hart. Hoe maken we daarmee contact? Wat gaan we daardoor beter begrijpen?

10 mei Blavatsky special

Helena P. Blavatsky maakte in 1875 de Universele Wijsheid langzamerhand weer bekend in de Westerse wereld. Waarom deed zij dit, en in wiens opdracht? Drie sprekers zullen op deze avond deze vraag vanuit verschillende invalshoeken belichten.

17 mei Onderwijs van de ziel: Rāja Yoga

Bij deze educatie gaat het om de ziel van de mens. De

innerlijke kwaliteiten worden op een harmonieuze manier naar buiten gelokt. Deze Rāja Yoga methode is net zo waardevol voor ons volwassenen als voor kinderen.

24 mei Inwijding: het openen van het innerlijk Oog en Hart

Spiritueel ontwaken betekent, dat je je huidige leven en al de dingen die je voorheen belangrijk vond, op een andere manier gaat bekijken. Dat betekent dus ook: beproeving. Hoe overwinnen we de beproevingen in ons leven? En wat is het doel van Inwijdingen?

Engelstalige lezingen op de zondagavond

Thema: Universal symbols, the language of the soul

16 april Lecture: The circle, the triangle and the cross

23 april Study meeting on previous lecture

Vanaf zeer oude tijden werden universele symbolen gebruikt om de meest wezenlijke inzichten door te geven. Wat vertellen deze drie symbolen ons over het ontstaan van de cosmos, over de aard van de geestelijke mens en over onze menselijke evolutie?

30 april Lecture: Heroes, dwarfs, giants, snakes and dragons

07 mei Study meeting on previous lecture

In bijna elke mythe, wereldwijd, wordt gesproken over een held die een draak of reus moet verslaan. Wat is hiervan de betekenis? Die kunnen we ontdekken door onze blik binnenwaarts te keren.

Overige informatie over de lezingen: blavatskyhouse.org.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van den
Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactie: J. de Jong-van Wijk,
T: 06-44424848 (b.g.g. 070-3461545)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijs:
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in
enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of enige andere
manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

BTW-nummer: 003417190B01

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor International
Study-centre for Independent Search
for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen en
verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften, en
het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheids subsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

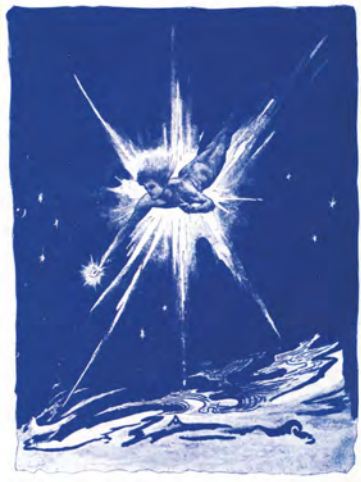

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)